



**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

**Η ΛΙΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ  
ΚΡΙΣΗ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ (2007-2020) ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΣΥΣΤΗΜΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ**

**ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΣ (Α.Μ. 111720)**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΡΣΕΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ**

**ΠΑΤΡΑ, ΜΑΡΤΙΟΣ 2021**

© Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2017

Η παρούσα Εργασία καθώς και τα αποτελέσματα αυτής, αποτελούν συνιδιοκτησία του ΕΑΠ και του φοιτητή, ο καθένας από τους οποίους έχει το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης, αναπαραγωγής και αναδιανομής τους (στο σύνολο ή τμηματικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, σε κάθε περίπτωση αναφέροντας τον τίτλο και το συγγραφέα της Εργασίας καθώς και το όνομα του ΕΑΠ όπου εκπονήθηκε.

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί ένα νευραλγικό κομμάτι του παγκόσμιου αλλά και κάθε εγχώριου οικονομικού συστήματος. Σημαντικό τμήμα του είναι και η λιανική τραπεζική η οποία χαρακτηρίζεται από έντονο δυναμισμό και ανταγωνιστικότητα. Η πιστωτική κρίση του 2007 κλόνισε σημαντικά τα θεμέλια του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος και επηρέασε κάθε πτυχή του, συμπεριλαμβανομένης και της λιανικής τραπεζικής. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν αποτέλεσε εξαίρεση, έτσι το 2010 οι ελληνικές συστημικές τράπεζες βρέθηκαν να αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα με τον τομέα της λιανικής τραπεζικής να καταγράφει απώλειες στα μεγέθη του. Το ερώτημα που γεννάται λοιπόν είναι σε ποιον βαθμό επηρεάστηκε η λιανική τραπεζική για τις συστημικές τράπεζες της χώρας και σε ποια κατάσταση βρίσκεται πλέον μετά από το πέρας της χρηματοοικονομικής κρίσης. Για τον λόγο αυτό, μετά την παρουσίαση των βασικών πτυχών της λιανικής τραπεζικής ακολουθεί μία διαχρονική ανάλυση των βασικών μεγεθών της λιανικής τραπεζικής προκειμένου να παρουσιαστεί η πορεία τους κατά της διάρκεια της πιστωτικής κρίσης. Τέλος, ακολουθεί μία ανάλυση της πορείας των βασικών μεγεθών των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, που αποσκοπεί στην καλύτερη και βαθύτερη κατανόηση των προβλημάτων που εμφανίστηκαν στην λιανική τραπεζική. Κύρια πηγή δεδομένων για την έρευνα μας αποτελούν οι ετήσιες οικονομικές εκθέσεις των τεσσάρων συστημικών τραπεζών καθώς και δεδομένα που παρέχονται τόσο από την Τράπεζα της Ελλάδος όσο και από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών. Η ανάλυση των δεδομένων θα βασιστεί στην χρήση διαφόρων αριθμοδεικτών (δείκτης τάσης, δείκτης βιωσιμότητας, δείκτης αποδοτικότητας κλπ.) μέσω των οποίων θα εξαχθούν και τα ζητούμενα συμπεράσματα. Μέσω της ανάλυσης μας διαπιστώσαμε ότι παρόλο που η βιωσιμότητα των συστημικών τραπεζών κλονίστηκε σημαντικά αυτές κατάφεραν να ανταπεξέλθουν και εντέλει να βελτιώσουν τα μεγέθη τους. Αντιθέτως, το τέλος της πιστωτικής κρίσης βρίσκει τις συστημικές τράπεζες να αντιμετωπίζουν προβλήματα με την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα τους, προβλήματα τα οποία ακόμα δεν έχουν ξεπεράσει. Κρίνεται αναγκαίο λοιπόν, οι συστημικές τράπεζες να προβούν στις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις και αλλαγές προκειμένου να γίνουν πιο αποδοτικές και αποτελεσματικές για να μπορέσουν να αυξήσουν την κερδοφορία τους και να ανταπεξέλθουν στο σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον.

## **ABSTRACT**

The banking system constitutes a major part of the global and domestic in particular economic system. An important sector of the banking system, which tends to be very dynamic and competitive, is retail banking. The 2007 credit crunch socked the foundation of the global banking system and affected every aspect of it, including retail banking. Greek banking system wasn't an exception. In 2010 the Greek systemic banks were facing intense difficulties. Following that, the retail banking sector was recording losses. The question to be answered is the extend of the problem created, by the 2007 credit crunch, to the retail banking sector of the four systemic banks and the condition in which retail banking and systemics banks were found at the end of the 2007 credit crunch. For this reason, after the presentation of the aspects of retail banking follows a diachronic analysis of the major figures of retail banking so that the course of retail banking, during the 2007 credit crunch, to be presented. Finally, we analyze the major economic figures of the Greek systemic banks, from 2007 to 2020, in order to conclude in a more deep and better analysis of the impact that the credit crunch had over retail banking of the Greek systemic banks. The data needed for our analysis would be mainly extracted from the annual reports of the Greek systemic banks, additional data will be provided by the Bank of Greece and by the Hellenic Bank Association. The analysis will be conducted with the use of a wind range of financial ratios, such us liquidity ratios, activity ratios etc. The use of the above financial ratios will help us come up with the main conclusions of these survey. Through the above-mentioned analysis, we concluded that even though the Greek systemic banks had major liquidity issues during the credit crunch, they managed to cope with this problem and at the end to improve their liquidity ratios. On the contrary, the Greek systemic banks, by the end of the 2007 credit crunch, have deep profitability problems with their activity and profitability ratios showing the necessity of immediate improvement in these sectors. It is necessary for the Greek systemic banks to proceed in major and innovative reforms in order to become more productive and competitive in the modern economic environment.

## Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	2
ABSTRACT.....	3
ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ .....	6
ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ .....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ .....	11
1.1 Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος .....	11
1.2 Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	12
1.3 Πιστωτική Κρίση του 2007 .....	18
1.4 Ανακεφαλαιοποιήσεις των ελληνικών τραπεζών.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΛΙΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ .....	22
2.1 Τα χαρακτηριστικά της Λιανικής Τραπεζικής .....	22
2.2 Στεγαστική πίστη.....	24
2.3 Καταναλωτική πίστη .....	24
2.4 Αποταμιευτικά και καταθετικά προϊόντα.....	25
2.5 Επενδυτικά προϊόντα .....	26
2.6 Συστήματα πληρωμών .....	26
2.7 Bancassurance .....	27
2.8 Λοιπές υπηρεσίες .....	28
2.9 Η Λιανική Τραπεζική κατά τα έτη 2007-2019 .....	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΩΝ.....	31
3.1 Αριθμοδείκτες .....	31
3.2 Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας.....	32
3.3 Αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας .....	34
3.4 Αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος .....	36
3.5 Αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια .....	39
3.6 Αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια.....	41

3.7 Αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια .....	42
3.8 Αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων .....	44
3.9 Αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους .....	46
3.10 Αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους .....	48
3.11 Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων .....	49
3.12 Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων .....	51
3.13 Αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης .....	53
3.14 Αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων .....	55
3.15 Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων .....	56
3.16 Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις .....	58
3.17 Αριθμοδείκτης καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολούμενων .....	61
3.18 Αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή .....	62
3.19 Αριθμοδείκτης τιμή προς κέρδη ανά μετοχή (P/E) .....	64
3.20 Αριθμοδείκτης μέρισμα ανά μετοχή .....	66
3.21 Αριθμοδείκτης μερισματικής απόδοσης μετοχής .....	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ .....	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ .....	72

## ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Σύνολο Εργαζομένων στο Τραπεζικό Σύστημα. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών .....	17
Γράφημα 2: Δίκτυο Καταστημάτων Ελληνικών Τραπεζών. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών .....	17
Γράφημα 3: Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	34
Γράφημα 4: Αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	36
Γράφημα 5: Αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	38
Γράφημα 6: Αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	40
Γράφημα 7: Αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	42
Γράφημα 8: Αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	44
Γράφημα 9: Αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων. Περίοδος 2007-2019 .....	45
Γράφημα 10: Αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους. Περίοδος 2007-2019.....	47
Γράφημα 11: Αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	49
Γράφημα 12: Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών .....	51
Γράφημα 13: Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019 .....	53
Γράφημα 14: Αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	54
Γράφημα 15: Αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	56
Γράφημα 16: Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	58
Γράφημα 17: Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις. Περίοδος 2007-2019 .....	59

Γράφημα 18: Σύνολο καθαρών πωλήσεων σε εκατ. Ευρώ. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	60
Γράφημα 19: Λειτουργικά έξοδα σε εκατ. Ευρώ. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	60
Γράφημα 20: Αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	64
Γράφημα 21: Αριθμοδείκτης τιμή προς κέρδη ανά μετοχή. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	65



## ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Αριθμοδείκτης τάσης Στεγαστικής Πίστης. Περίοδος 2007-2019   Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	30
Πίνακας 2: Αριθμοδείκτης τάσης Καταναλωτικής Πίστης. Περίοδος 2007-2019   Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	30
Πίνακας 3: Αριθμοδείκτης τάσης Καταθέσεων. Περίοδος 2007-2019   Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών. ....	30
Πίνακας 4: Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	33
Πίνακας 5: Αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	35
Πίνακας 6: Αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	38
Πίνακας 7: Αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	40
Πίνακας 8: Αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	41
Πίνακας 9: Αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	43
Πίνακας 10: Αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων. Περίοδος 2007-2019 .....	45
Πίνακας 11: Αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους. Περίοδος 2007-2019.....	47
Πίνακας 12: Αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	48
Πίνακας 13: Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	50
Πίνακας 14: Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019 .....	52
Πίνακας 15: Αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	54
Πίνακας 16: Αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	55
Πίνακας 17: Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	57

Πίνακας 18: Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις. Περίοδος 2007-2019.....	59
Πίνακας 19: Αριθμοδείκτης καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολουμένων. Περίοδος 2007-2019 .....	61
Πίνακας 20: Αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	63
Πίνακας 21: Αριθμοδείκτης τιμή προς κέρδη ανά μετοχή. Περίοδος 2007-2019    Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.....	65

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πιστωτική κρίση που εμφανίστηκε το καλοκαίρι του 2007 επηρέασε σημαντικά την δομή και την διάρθρωση του διεθνούς τραπεζικού συστήματος. Οι συνέπειες της κρίσης ήταν καταστροφικές για πάρα πολλές τράπεζες οι οποίες αναγκάστηκαν να κηρύξουν πτώχευση. Μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, σύμφωνα με το Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC), το 2009 πτώχευσαν 140 τράπεζες<sup>1</sup>. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν έμεινε ανεπηρέαστο από τις διεθνείς εξελίξεις και τα σημάδια της πιστωτικής κρίσης έκαναν την εμφάνιση τους το 2010 δοκιμάζοντας τις αντοχές των ελληνικών τραπεζών και του τραπεζικού συστήματος εν γένη. Το τέλος της πιστωτικής κρίσης βρίσκει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα να λειτουργεί με 13 από τις 65 τράπεζες που δραστηριοποιούνταν σε αυτό το 2007.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διαχρονική καταγραφή των επιπτώσεων της πιστωτικής κρίσης στον τομέα της λιανικής τραπεζικής για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες (Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Alpha Bank, Τράπεζα Πειραιώς και Τράπεζα Eurobank Ergasias) για την περίοδο 2007 – 2019 προκειμένου να γίνουν κατανοητά τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από την πιστωτική κρίση και να διαπιστωθεί το κατά πόσο οι τέσσερις συστημικές τράπεζες έχουν καταφέρει να ξεπεράσουν τα προβλήματα αυτά. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε βασίστηκε στην συλλογή στοιχείων από τις δημοσιευμένες εκθέσεις των συστημικών τραπεζών καθώς και σε σχετική ελληνική και ξένη βιβλιογραφία. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από επιστημονικά άρθρα και πηγές από το διαδίκτυο.

Πιο συγκεκριμένα, στο 1<sup>ο</sup> Κεφάλαιο γίνεται μία περιγραφή του ρόλου του χρηματοπιστωτικού συστήματος ακολουθούμενη από μία επισκόπηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Τέλος, γίνεται μία ανασκόπηση της πιστωτικής κρίσης του 2007 και των προγραμμάτων ανακεφαλαιοποίησης των συστημικών τραπεζών. Στο 2<sup>ο</sup> Κεφάλαιο αναλύονται τα χαρακτηριστικά της λιανικής τραπεζικής ενώ με την χρήση του αριθμοδείκτη τάσης γίνεται μία διαχρονική επισκόπηση στα μεγέθη των βασικών προϊόντων της λιανικής τραπεζικής των τεσσάρων συστημικών τραπεζών. Στο 3<sup>ο</sup> Κεφάλαιο γίνεται μία ανάλυση 20 αριθμοδεικτών προκειμένου να διαπιστωθεί η επίπτωση της πιστωτικής κρίσης, η διαχρονική της εξέλιξη και τα αποτελέσματα αυτής στα μεγέθη των συστημικών τραπεζών και κατ' επέκταση στον τομέα της λιανικής τραπεζικής. Τέλος, στο 4<sup>ο</sup> Κεφάλαιο γίνεται μια συνολική επισκόπηση και παρατίθενται τα συμπεράσματα της εργασίας.

---

<sup>1</sup> Σελ. 54-55, Αγγελόπουλος Χρ. Παναγιώτης, Τράπεζες και χρηματοπιστωτικό σύστημα, Εκδόσεις Unibooks, Αθήνα 2019.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

### 1.1 Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος σε μία οικονομία είναι η συγκέντρωση των κεφαλαίων των πλεονασματικών οικονομικών μονάδων με σκοπό την προσφορά αυτών στις οικονομικές μονάδες που χρειάζονται κεφάλαια για επενδυτικούς ή καταναλωτικούς λόγους. Η σημασία του τραπεζικού συστήματος γίνεται πιο εμφανής αν αναλογιστούμε το γεγονός ότι η δυνατότητα επικοινωνίας μεταξύ των οικονομικών μονάδων, με σκοπό την προσφορά και ζήτηση κεφαλαίων, δεν είναι εύκολη. Στην περίπτωση δε, που καταστεί δυνατή η επικοινωνία μεταξύ των δύο πλευρών τότε υπάρχει μεγάλη πιθανότητα τα δύο μέρη να μην ολοκληρώσουν την συνδιαλλαγή τους και αυτό μπορεί να οφείλεται στην ασυμφωνία των προσφερόμενων ως προς τα απαιτούμενα κεφάλαια καθώς και στην ασυμφωνία της διάρκειας της συναλλαγής. Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε και τον κίνδυνο αθέτησης των όρων μίας επιτευχθείσης συμφωνίας λόγω αφερεγγυότητας ενός ή και των δύο μερών αυτής.

Τις δυσκολίες αυτές που αντιμετωπίζουν οι οικονομικές μονάδες, στην εύρεση ή προσφορά κεφαλαίων, έρχεται το χρηματοπιστωτικό ή χρηματοοικονομικό σύστημα μέρος του οποίου είναι και το τραπεζικό σύστημα, για να τις εξομαλύνει. Σκοπός λοιπόν του χρηματοπιστωτικού /χρηματοοικονομικού συστήματος είναι η συγκέντρωση των κεφαλαίων που πλεονάζουν από τις οικονομικές μονάδες και η διοχέτευση αυτών προς τις οικονομικές μονάδες που τα έχουν ανάγκη. Το όργανο με το οποίο πραγματοποιείται αυτή η «μεταφορά κεφαλαίων» είναι το χρηματοπιστωτικά ή χρηματοοικονομικά προϊόντα και ο «χώρος» μέσα στον οποίο πραγματοποιούνται αυτές οι συναλλαγές/ανταλλαγές είναι οι χρηματοπιστωτικές αγορές. Μέσα στα πλαίσια των χρηματοπιστωτικών/χρηματοοικονομικών αγορών και με σκοπό την διευκόλυνση στην απορρόφηση των σε πλεόνασμα κεφαλαίων και την απορρόφηση τους από τις οικονομικές μονάδες που τα χρειάζονται, δημιουργήθηκαν και δραστηριοποιούνται οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.

Ενδεικτικά παραδείγματα χρηματοπιστωτικών οργανισμών είναι οι παρακάτω<sup>2</sup>:

---

<sup>2</sup> Σελ. 37, Αγγελόπουλος Χρ. Παναγιώτης, Τράπεζες και χρηματοπιστωτικό σύστημα, Εκδόσεις Unibooks, Αθήνα 2019.

- Πιστωτικά Ιδρύματα (Τράπεζες)
- Επιχειρήσεις Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (Ε.Π.Ε.Υ.)
- Ανώνυμες Εταιρείες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (Α.Ε.Π.Ε.Υ.)
- Εταιρείες Χρηματοδοτικής Μίσθωσης (Leasing Companies)
- Εταιρείες Πρακτόρευσης Επιχειρηματικών Απαιτήσεων (Factoring Companies)
- Εταιρείες Forfaiting
- Εταιρείες Κεφαλαίου Επιχειρηματικών Συμμετοχών (Venture Capital Companies)
- Ανώνυμες Εταιρείες Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων (Α.Ε.Δ.Α.Κ.)
- Συνεταιριστικές Τράπεζες
- Εταιρείες Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου
- Πιστωτικές Ενώσεις (Credit Unions)
- Εταιρείες Χρηματοδότησης Κατανάλωσης (Sales and Consumer Finance Companies)
- Εταιρείες Παροχής Πιστώσεων
- Τράπεζες Αμοιβαίων Κεφαλαίων (Mutual Saving Banks)
- Ενώσεις Αποταμιεύσεων και Δανείων (Saving and Loan Associations) κ.ο.κ.

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί λοιπόν, παρέχουν μία ευρεία γκάμα προϊόντων που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις τόσο των οργανισμών που προσφέρουν τα κεφάλαια τους όσο και των οργανισμών που επιθυμούν να αντλήσουν κεφάλαια από αυτούς. Επιπλέον, εξαιτίας του μεγέθους τους αλλά και των διαδικασιών που έχουν αναπτύξει, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί καταφέρνουν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τους κινδύνους που απορρέουν από την μετακίνηση των κεφαλαίων μέσα στο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, με κυριότερο από αυτούς τον πιστωτικό κίνδυνο.

## 1.2 Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα

Στην Ελλάδα τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να προσφέρουν μία ευρεία ποικιλία προϊόντων και υπηρεσιών τα οποία είναι<sup>3</sup>:

- *Αποδοχή καταθέσεων και επιτρεπόμενων κεφαλαίων.*

---

<sup>3</sup> Σελ. 133-134, Αγγελόπουλος Χρ. Παναγιώτης, Τράπεζες και χρηματοπιστωτικό σύστημα, Εκδόσεις Unibooks, Αθήνα 2019.

- Χορήγηση δανείων και λοιπών πιστώσεων.
- Χρηματοδοτική μίσθωση.
- Υπηρεσίες πληρωμών.
- Έκδοση και διαχείριση άλλων μέσων πληρωμών (π.χ. ταξιδιωτικές ή τραπεζικές επιταγές)
- Εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων.
- Συναλλαγές σε μέσα χρηματαγοράς, συνάλλαγμα, προθεσμιακά συμβόλαια χρηματοπιστωτικών τίτλων ή χρηματοπιστωτικά δικαιώματα, συμβάσεις ανταλλαγής επιτοκίων και συναλλάγματος, κινητές αξίες.
- Συμμετοχές σε εκδόσεις τίτλων και παροχή συναφών υπηρεσιών.
- Παροχής συμβουλών σε επιχειρήσεις.
- Διαμεσολάβηση στις διατραπεζικές αγορές.
- Διαχείριση χαρτοφυλακίου και παροχή συμβουλών διαχείρισης χαρτοφυλακίου.
- Φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών.
- Συλλογή και επεξεργασία εμπορικών πληροφοριών.
- Εκμίσθωση θυρίδων.
- Έκδοση ηλεκτρονικού χρήματος.

«Αγγελόπουλος Χρ. Παναγιώτης, Αθήνα 2019»

Ένας βασικός παράγοντας διαφοροποίησης και κατηγοριοποίησης των τραπεζών είναι ο τομέας της οικονομίας στον οποίο δραστηριοποιούνται. Στην Ελλάδα πριν την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος οι κατηγορίες δραστηριοποίησης των τραπεζικών ιδρυμάτων ήταν οι εξής:

1. Αγροτικές Τράπεζες. Σκοπός των αγροτικών τραπεζών ήταν η χρηματοδότηση του αγροτικού τομέα της οικονομίας.
2. Τράπεζες Επενδύσεων. Οι τράπεζες επενδύσεων δραστηριοποιούνταν στην ενίσχυση και χρηματοδότηση των μεγάλων επιχειρήσεων της χώρας.
3. Κτηματικές Τράπεζες. Κύριο μέλημα των κτηματικών τραπεζών ήταν η χορήγηση στεγαστικών δανείων για την αγορά ή ανέγερση κατοικίας.
4. Ναυτιλιακές Τράπεζες. Όπως διαφαίνεται και από την ονομασία τους, οι ναυτιλιακές τράπεζες εξειδικεύονταν στην ενίσχυση και χρηματοδότηση της ναυτιλίας παρέχοντας υπηρεσίες όχι μόνο στις ναυτιλιακές και ακτοπλοϊκές εταιρίες αλλά και στους ναυτικούς.
5. Εμπορικές Τράπεζες. Αποτελούσαν την σημαντικότερη μορφή χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων καθώς είχαν την δυνατότητα παροχής των περισσότερων

χρηματοοικονομικών προϊόντων. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε και το σημαντικότερο πλεονέκτημα τους στην μετέπειτα απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος και στην γρήγορη προσαρμογή τους στο νέο χρηματοοικονομικό περιβάλλον που διαμορφώθηκε.

6. Ειδικά Πιστωτικά Ιδρύματα.
7. Πρόκειται για χρηματοπιστωτικά ιδρύματα τα οποία καλύπτουν συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας. Παραδείγματα ειδικών πιστωτικών ιδρυμάτων είναι το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο.

Όπως προαναφέρθηκε οι εμπορικές τράπεζες αποτελούν το σημαντικότερο κομμάτι του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η δυνατότητα τους να παρέχουν πληθώρα χρηματοοικονομικών προϊόντων αύξησε την ικανότητά τους στην άντληση κεφαλαίων πέραν των καταθέσεων ενώ παράλληλα διευκόλυνε την διοχέτευση αυτών στην οικονομία μέσω διαφόρων μορφών χρηματοδοτήσεων. Οι εργασίες των εμπορικών τραπεζών μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε παθητικές εργασίες (καταθέσεις και εν γένει κάθε μορφή άντλησης κεφαλαίων), ενεργητικές εργασίες (χρηματοδοτήσεις και εργασίες παροχής πίστης) και μεσολαβητικές εργασίες (εργασίες που παρέχονται έναντι αμοιβής ή προμήθειας).

Οι σημαντικότερες εμπορικές τράπεζες που δραστηριοποιήθηκαν ή δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα είναι:

- **Ιονική Τράπεζα.** Ιδρύθηκε το 1839 στην Κέρκυρα και μέχρι το 1920 είχε το προνόμιο έκδοσης χαρτονομισμάτων. Το 1938 εξαγόρασε την πλειοψηφία της Λαϊκής Τράπεζας και από την συγχώνευση αυτή προέκυψε η Ιονική και Λαϊκή Τράπεζα. Το 1957 η Ιονική και Λαϊκή Τράπεζα εξαγοράστηκε από την Εμπορική Τράπεζα ενώ το 1975 ακολουθώντας την μοίρα της Εμπορικής Τράπεζας περιέρχεται στον έλεγχο του δημοσίου. Το 1999 εξαγοράζεται από την Alpha Τράπεζα Πίστεως και από την συγχώνευση των δύο τραπεζικών ιδρυμάτων προκύπτει η νέα τράπεζα με την ονομασία Alpha Τράπεζα.
- **Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.** Ιδρύθηκε το 1841 και μέχρι το 1928 και την ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος, είχε το εκδοτικό προνόμιο στην Ελλάδα και ήταν υπεύθυνη για την έκδοση του νομίσματος. Το 1953 η τράπεζα συγχωνεύτηκε με την Τράπεζα Αθηνών. Το 1998 η Τράπεζα συγχώνευσε δι' απορροφήσεως την θυγατρική της Εθνική Κτηματική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. η οποία ήταν αποτέλεσμα της συγχώνευσης δύο πρώην θυγατρικών της, της Εθνικής Κτηματικής Τράπεζας της Ελλάδος Α.Ε. και της Εθνικής Στεγαστικής Τράπεζας της Ελλάδος Α.Ε. Από τα τέλη του 1999, η μετοχή της Τράπεζας

διαπραγματεύεται στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Το 2002 η Τράπεζα προέβη στην συγχώνευση δι' απορροφήσεως της θυγατρικής της Εθνική Τράπεζα Επενδύσεων Βιομηχανικής Αναπτύξεως Α.Ε. ενώ το 2006 εξαγόρασε την Finansbank στην Τουρκία και την Vojvodjanska Banka στην Σερβία. Το 2013 ανέλαβε το υγιές κομμάτι του παθητικού και του ενεργητικών της Probank και της τράπεζας FBB. Μέσα στο ίδιο έτος ανέλαβε και τις καταθέσεις τριών συνεταιριστικών τραπεζών των οποίων η άδεια λειτουργίας ανασταλεί από την Τράπεζα της Ελλάδος.

- **Alpha Bank.** Ιδρύθηκε το 1879 στην Καλαμάτα. Το 1999 εξαγόρασε το 51% των μετοχών της Ιονικής και Λαϊκής Τράπεζας. Το 2013 εξαγόρασε το σύνολο του μετοχικού κεφαλαίου της Εμπορικής Τράπεζας από την Crédit Agricole S.A. ενώ το 2014 εξαγόρασε την λιανική τραπεζική της Citibank Hellas η οποία περιλάμβανε και την Diners Club.
- **Εμπορική Τράπεζα.** Ιδρύθηκε το 1907 ύστερα από μετατροπή της Τράπεζας Γρ. Εμπεδοκλέους (1896). Το 1975 περιήλθε στον έλεγχο του ελληνικού δημοσίου και το 2006 εξαγοράστηκε από την Crédit Agricole S.A. Το 2013 εξαγοράστηκε δι' απορροφήσεως από την Alpha Bank.
- **Τράπεζα Πειραιώς.** Ιδρύθηκε το 1916 και το 1975 περιήλθε στον έλεγχο του ελληνικού δημοσίου. Ιδιωτικοποιήθηκε το 1991 και την διετία 1998-1999 απορρόφησε τις δραστηριότητες των τραπεζών Chase Manhattan, Crédit Lyonnais Hellas και National Westminster Bank. Το 2000 συγχωνεύτηκε με την Τράπεζα Χίου και την Τράπεζα Μακεδονίας-Θράκης ενώ το 2003 απορρόφησε την Ελληνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης. Το 2012 εξαγόρασε το υγιές τμήμα της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος και εξαγόρασε την πλειοψηφία των μετοχών της Γενικής Τράπεζας της Ελλάδος από τον τραπεζικό όμιλο Société Générale. Το 2013 απέκτησε τα ελληνικά υποκαταστήματα των κυπριακών τραπεζών Τράπεζα Κύπρου, Ελληνική Τράπεζα και Cyprus Popular Bank και εξαγόρασε την Millennium Bank από την πορτογαλική μητρική της. Το 2014-2015 απορρόφησε την Γενική Τράπεζα της Ελλάδος και την Πανελλήνια Τράπεζα.
- **Attica Bank.** Ιδρύθηκε το 1925 (πρώην Τράπεζα Αττικής) και το 1964 εξαγοράστηκε από τον όμιλο εταιριών της Εμπορικής Τράπεζας και εισήχθη στο Χρηματιστήριο. Το 1997 η Εμπορική Τράπεζα μεταβίβασε το σύνολο των μετοχών που κατείχε στο Ταμείο Συντάξεων Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων (Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε.) και στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Το 2020 το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο αγοράζει τις μετοχές που κατείχε το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Το 2013 η Τράπεζα ανακεφαλαιοποιείται χωρίς την συμμετοχή του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής



Σταθερότητας διότι είχε χαρακτηριστεί μη συστημική τράπεζα. Το 2015 η Τράπεζα πραγματοποιεί νέα ανακεφαλαιοποίηση.

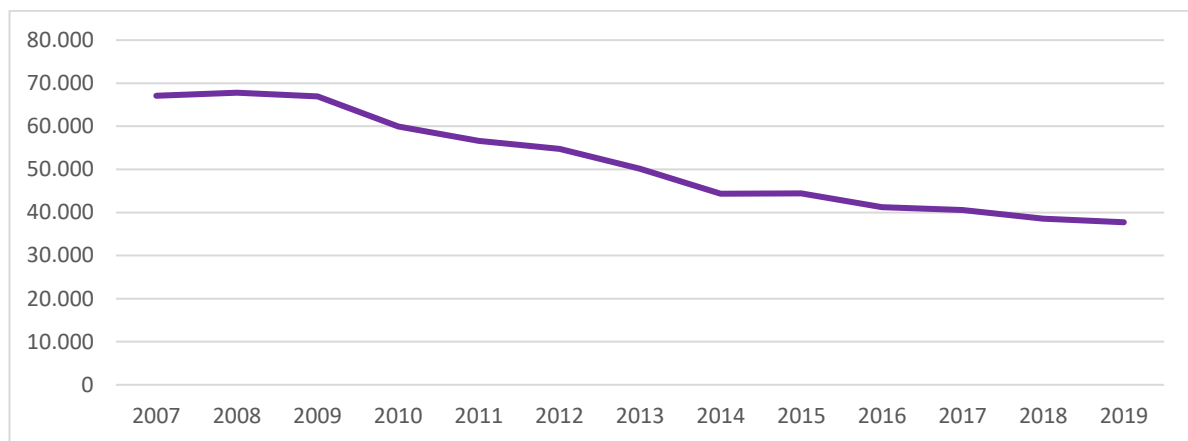
- **Eurobank Ergasias A.E.** Ιδρύθηκε το 1990 με την ονομασία Ευρωεπενδυτική Τράπεζα. Το 1994 αγόρασε το 75% των μετοχών της EFG Private Bank (Luxembourg) SA και αργότερα μετονομάζεται σε EFG Eurobank A.E. Το 1997 συγχωνεύεται με την Ίντερμπανκ Ελλάδος και εξαγοράζει το δίκτυο καταστημάτων της Crédit Lyonnais Grèce SA ενώ το 1999 συγχωνεύεται με την Τράπεζα Αθηνών Α.Ε. και την Τράπεζα Κρήτης Α.Ε. Το 2000 συγχωνεύεται με την Τράπεζα Εργασίας Α.Ε. και μετονομάζεται σε Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias Α.Ε. Το 2012 μετονομάζεται σε Τράπεζα Eurobank Ergasias Α.Ε. μετά την απόφαση της EFG Group να διαχωρίσει την ελληνική τράπεζα από το υπόλοιπο της επιχείρησης. Το 2013 απορροφά λόγω συγχώνευσης το Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο της Ελλάδος ΑΤΕ και την Νέα Proton Τράπεζα Α.Ε. Στις αρχές του ίδιο έτους η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. έκανε προσφορά για την απόκτηση του 84,35% του μετοχικού της κεφαλαίου, η εξαγορά όμως δεν ολοκληρώθηκε.
- **Εγνατία Τράπεζα.** Ιδρύθηκε το 1991. Το 1999 συγχωνεύθηκε δια απορροφήσεων με την Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος. Το 2006 συνεργάζεται στρατηγικά με την Marfin Financial Group και το 2006 ιδρύεται η Τράπεζα Μαρφίν Εγνατία (μετέπειτα CPB Bank) από την συγχώνευση των Marfin Bank Α.Τ.Ε, Λαϊκή Τράπεζα (Ελλάς) Α.Ε. και Εγνατία Τράπεζα Α.Ε. Το 2013 η Τράπεζα εξαγοράστηκε από την Τράπεζα Πειραιώς.
- **Τράπεζα Εργασίας.** Ιδρύθηκε το 1975 και ήταν η πρώτη πολυμετοχική τράπεζα της Ελλάδας. Το 2000 συγχωνεύτηκε με την EFG Eurobank Α.Ε. δημιουργώντας την Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias Α.Ε.

Με μία πρώτη ματιά παρατηρούμε ότι κατά την διάρκεια της πιστωτικής κρίσης (2007-2013) και στην προσπάθεια αναδιάρθρωσης του χρέους, πολλά πιστωτικά ιδρύματα δεν κατάφεραν να κινηθούν σε τροχιά βιωσιμότητας και αναγκάστηκαν είτε αυτοβούλως είτε από τους αρμόδιους φορείς (Τράπεζα της Ελλάδος και Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας) να εξαγοραστούν ή να περάσουν στα χέρια των τεσσάρων συστημικών τραπεζών <sup>4</sup> (Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Alpha Bank, Τράπεζα Πειραιώς και Τράπεζα Eurobank Ergasias). Πιο συγκεκριμένα, κατά την έναρξη της πιστωτικής κρίσης (2007) το ελληνικό τραπεζικό σύστημα απαρτιζόταν από 65 τράπεζες, οι οποίες απασχολούσαν συνολικά 67.113 εργαζόμενους και είχαν αναπτύξει ένα ευρύ δίκτυο καταστημάτων

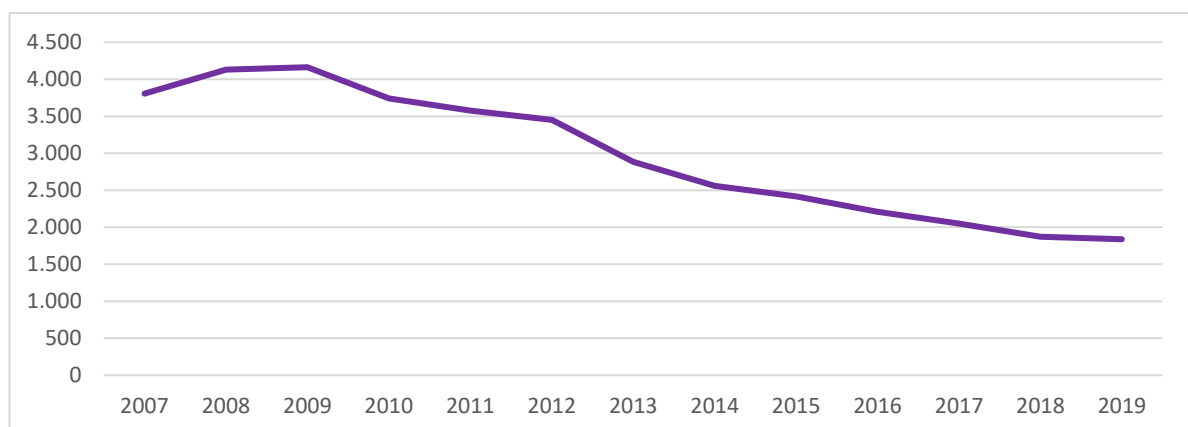
---

<sup>4</sup> Στα πλαίσια της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών έγινε διαχωρισμός αυτών σε «Συστημικές» και «Μη Συστημικές» σύμφωνα με το εάν η κατάρρευση μίας τράπεζας θα μπορούσε να επηρεάσει το σύνολο του τραπεζικού συστήματος και της οικονομίας γενικότερα (Αγγελόπουλος Χρ. Παναγιώτης, Αθήνα 2019).

που συνολικά απαριθμούσε 3.894 υποκαταστήματα (Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 2007). Με το πέρας της πιστωτικής κρίσης το ελληνικό τραπεζικό σύστημα αποτελούνταν από 13 Τραπεζικά Ιδρύματα τα οποία απασχολούσαν 50.167 εργαζόμενους σε ένα δίκτυο καταστημάτων που απαριθμούσε 2.886 υποκαταστήματα (Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 2013). Παρατηρείται λοιπόν μία συρρίκνωση του Τραπεζικού συστήματος κατά 80% όσον αφορά των αριθμό των πιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ η μείωση του προσωπικού ανέρχεται στο 25,25% και των υποκαταστημάτων στο 25,88%. Τέλος, σύμφωνα με την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, στις 31 Δεκεμβρίου 2019 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα αποτελούνταν από 13 Πιστωτικά Ιδρύματα, τα οποία απασχολούν 37.734 εργαζόμενους σε ένα δίκτυο 1.838 υποκαταστημάτων. Παρατηρείται λοιπόν, μία περαιτέρω μείωση στο προσωπικό και στα υποκαταστήματα των Τραπεζών κατά 24,78% και 36,31% αντίστοιχα.



Γράφημα 1: Σύνολο Εργαζομένων στο Τραπεζικό Σύστημα. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών



Γράφημα 2: Δίκτυο Καταστημάτων Ελληνικών Τραπεζών. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

### 1.3 Πιστωτική Κρίση του 2007

Η πιστωτική κρίση του 2007 ξεκίνησε το καλοκαίρι του ίδιου έτους και είχε αρνητικές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας. Από την πιστωτική κρίση και την οικονομική κρίση που ακολούθησε επηρεάστηκαν όχι μόνο τα νοικοκυριά, οι επιχειρήσεις και οι τράπεζες αλλά και ολόκληρες κρατικές οντότητες, σε ορισμένες δε περιπτώσεις οι επιπτώσεις ήταν καταστροφικές. Από το τέλος του επόμενου έτους όλες οι ανεπτυγμένες οικονομίες βρίσκονταν σε κατάσταση ύφεσης. Το πρόβλημα αυτό μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα μετακύλησε και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο αυτή η παγκόσμια οικονομία κατέγραψε μηδενικούς ή και αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης.

Η καθυστερημένη θεσμοθέτηση ρυθμιστικών κανόνων λειτουργίας των Τραπεζών και των λοιπών χρηματοπιστωτικών οργανισμών, καθώς και η ελλιπής εποπτεία για την τήρηση αυτών είναι από τις βασικές αιτίες που οδήγησαν στην πιστωτική κρίση και εμπόδισαν την έγκαιρη διάγνωση αυτής. Είναι χαρακτηριστικό ότι η εφαρμογή των κανόνων της Βασιλείας I δεν εποπτεύθηκε αποτελεσματικά ενώ η εφαρμογή αυτών της Βασιλείας II ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2008 και ενώ η κρίση ήταν σε εξέλιξη.

Αυτό το κενό στον εποπτικό μηχανισμό του χρηματοπιστωτικού συστήματος είχε δώσει την ευκαιρία στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς να δημιουργήσουν πλασματικά κεφάλαια μέσω σύνθετων χρηματοπιστωτικών προϊόντων (financial derivatives και commodities) και της χρηματοοικονομικής μόσχευσης που αυτά προσφέρουν. Παράλληλα η τιτλοποίηση<sup>5</sup> των τραπεζικών δανείων αποτέλεσε έναν ακόμη παράγοντα που οδήγησε στην κρίση του 2007.

Τα προβλήματα που αντιμετώπισε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν οφείλονται σε επενδύσεις σε «τοξικά ομόλογα<sup>6</sup>» καθότι οι ελληνικές τράπεζες είτε δεν είχαν επενδύσει σε αυτά είτε είχαν

---

<sup>5</sup> Τιτλοποίηση τραπεζικών δανείων πρόκειται για την πώληση των δανείων από τις τράπεζες, κυρίως των στεγαστικών δανείων με υποθήκη επί του ακινήτου που αγοράστηκε με την χρήση του δανείου. Οι Εταιρίες Ειδικού Σκοπού που αποκτούν τα δάνεια μετατρέπουν τις απαιτήσεις αυτών σε ομόλογα τα οποία πουλάνε στους επενδυτές (Αγγελόπουλος Χρ. Παναγιώτης, Αθήνα 2019).

<sup>6</sup> Ομόλογα που προέρχονταν από τιτλοποίηση δανείων και στα οποία πέραν της πραγματικής αξίας του δανείου είχε προστεθεί και η μόχλευση. Ο πολύπλοκος και αυθαίρετος τρόπος αποτίμησης τους καθιστούσε δύσκολη την κατανόηση της δομής και του περιεχομένου τους και φυσικά της σωστής αποτίμησης τους (Αγγελόπουλος Χρ. Παναγιώτης, Αθήνα 2019).

επενδύσει όχι και τόσο σημαντικά κεφάλαια. Κατά το πρώτο στάδιο της πιστωτικής κρίσης οι ελληνικές τράπεζες κατάφεραν να ανταποκριθούν με επιτυχία. Στην συνέχεια όμως και καθώς η πιστωτική κρίση εξελισσόταν άρχισαν να αντιμετωπίζουν όλο και αυξανόμενα προβλήματα. Η συμμετοχή τους στην διατραπεζική αγορά επηρέασε την ρευστότητα τους ενώ οι λανθασμένες επιλογές προηγούμενων ετών, τόσο στον τομέα των χρηματοδοτήσεων όσο και στον τομέα των οργανωτικών τους επιλογών, οδήγησε σταδιακά στην επιδείνωση της κατάστασης τους. Ο σημαντικότερος όμως παράγοντας που επηρέασε την ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών και οδήγησε τις τέσσερις συστημικές τράπεζες στα πρόθυρα της χρεοκοπίας ήταν το δημοσιονομικό πρόβλημα της χώρας. Η κακή οικονομική κατάσταση της χώρας και η ύφεση που ακολούθησε σε συνδυασμό με την πολιτική αβεβαιότητα που επικράτησε την περίοδο εκείνη είχε ως αποτέλεσμα την αρνητική επίδοση των οικονομικών μονάδων με αποτέλεσμα την δυσκολία αποπληρωμής των υποχρεώσεων τους προς τις τράπεζες. Για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα που είχε ανακύψει, οι τράπεζες προχώρησαν σε ρυθμίσεις και διαγραφές δανείων με αποτέλεσμα να επηρεαστεί αρνητικά η κεφαλαιακή τους επάρκεια. Παράλληλα, η αβεβαιότητα ως προς την παραμονή της χώρας στο κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα οδήγησε σε μαζική απόσυρση καταθέσεων από τις τράπεζες επιδεινώνοντας ακόμα περισσότερο την κεφαλαιακή επάρκεια αυτών. Μέσα σε αυτό το αρνητικό κλίμα οι ελληνικές τράπεζες αποκλείστηκαν ουσιαστικά από τις ήδη προβληματικές διατραπεζικές αγορές με αποτέλεσμα την δυσκολία εύρεσης κεφαλαίων και την εμφάνιση σημαντικών προβλημάτων ρευστότητας.

Τα προβλήματα ρευστότητας επιδεινώθηκαν στα μέσα του 2012 όταν, εξαιτίας της κρίσης χρέους του ελληνικού δημοσίου, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) σταμάτησε να δέχεται ως ενέχυρα του τίτλους του ελληνικού δημοσίου που κατείχαν οι ελληνικές τράπεζες. Αδυνατώντας να αντλήσουν την απαιτούμενη ρευστότητα, οι ελληνικές τράπεζες στράφηκαν στον Μηχανισμό Έκτακτης Χρηματοδότησης (Emergency Liquidity Assistance- ELA). Παράλληλα, το ίδιο έτος και στα πλαίσια της ελάφρυνσης του ελληνικού χρέους, πραγματοποιήθηκε δύο φορές ανταλλαγή των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου, γνωστή ως PSI (Private Sector Involvement). Η επιτυχία των δύο προγραμμάτων ανταλλαγής ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου, επιτεύχθηκε με την καθοριστική συμβολή των ελληνικών τραπεζών οι οποίες συμμετείχαν και στα δύο προγράμματα. Αποτέλεσμα αυτού ήταν να υποστούν σημαντικές απώλειες στα στοιχεία του ενεργητικού τους και σε συνδυασμό με την διαγραφή μεγάλου μέρους επισφαλών δανείων η κεφαλαιακή τους επάρκεια να οδηγηθεί σε απαγορευτικά, για την λειτουργία τους επίπεδα.

## 1.4 Ανακεφαλαιοποιήσεις των ελληνικών τραπεζών

Εξαιτίας της μειωμένης κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών και προκειμένου να διαφυλαχτεί η βιωσιμότητά τους, κρίθηκε αναγκαία η ανακεφαλαιοποίηση αυτών. Κατά τα έτη 2012 και 2013 πραγματοποιήθηκε η πρώτη ανακεφαλαιοποίηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Πρώτο στάδιο του προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης ήταν ο διαχωρισμός των τραπεζών σε «συστημικές» και «μη συστημικές». Σύμφωνα με το Μνημόνιο Συνεννόησης (Memorandum of Understanding) του 2012, οι τράπεζες που θα χαρακτηρίζονταν «συστημικές»<sup>7</sup> θα ανακεφαλαιοποιούνταν με συμμετοχή του κράτους μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ), αξιοποιώντας κεφάλαια του Μνημονίου, καθώς και με συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε ποσοστό άνω του 10%. Αντιθέτως, οι «μη συστημικές» Τράπεζες θα έπρεπε να αναζητήσουν τα απαραίτητα κεφάλαια από τον ιδιωτικό τομέα.

Κατά την διάρκεια του 2013, από τις τέσσερις «συστημικές» τράπεζες μόνο η Τράπεζα Eurobank Ergasias δεν κατάφερε να συγκεντρώσει τα απαιτούμενα κεφάλαια από τον ιδιωτικό τομέα με αποτέλεσμα το μετοχικό της κεφάλαιο να αυξηθεί με εισφορά του ΤΧΣ, οι υπόλοιπες τρεις τράπεζες (Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Alpha Bank και Τράπεζα Πειραιώς) κατάφεραν να ανακεφαλαιοποιηθούν με επιτυχία στα πλαίσια του προκαθορισμένου προγράμματος ανακεφαλαιοποίησης.

Παρά την επιτυχία του πρώτου προγράμματος, οι «συστημικές» Τράπεζες χρειάστηκε να ανακεφαλαιοποιηθούν εκ νέου. Η δεύτερη αύξηση μετοχικού κεφαλαίου πραγματοποιήθηκε το 2014 η οποία και καλύφθηκε πλήρως από κεφάλαια ιδιωτών επενδυτών. Βασικός στόχος της δεύτερης ανακεφαλαιοποίησης ήταν η μείωση της συμμετοχής του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας στο μετοχικό κεφάλαιο των «συστημικών» Τραπεζών και κατ' επέκταση στο Τραπεζικό σύστημα, αυτό επιτεύχθηκε με την κατάργηση των δικαιωμάτων προτίμησης υπέρ των υφιστάμενων μετόχων.

---

<sup>7</sup> «Συστημικές» τράπεζες χαρακτηρίστηκαν η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η Alpha Bank, η Τράπεζα Πειραιώς και η Τράπεζα Eurobank Ergasias.

Κατά την διάρκεια του 2015, ένα έτος μετά την δεύτερη ανακεφαλαιοποίηση, οι «συστημικές» τράπεζες άγγιξαν τα όρια της χρεοκοπίας (Ιούνιος 2015)<sup>8</sup>. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls) προκειμένου να διασωθούν οι τράπεζες και το τραπεζικό σύστημα της χώρας. Κάτω από αυτές τις συνθήκες κρίθηκε αναγκαία η τρίτη ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών. Αποτέλεσμα τις τρίτης ανακεφαλαιοποίησης ήταν η περαιτέρω μείωση της συμμετοχής του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας στο μετοχικό κεφάλαιο και η απώλεια του μεγαλύτερου μέρους των κεφαλαίων που καταβλήθηκαν κατά την πρώτη ανακεφαλαιοποίηση τόσο από το Δημόσιο μέσω του ΤΧΣ όσο και από τους ιδιώτες επενδυτές.

---

<sup>8</sup> Στις 28 Ιουνίου 2015 η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα απέρριψε το αίτημα της Τράπεζας της Ελλάδος για αύξηση του ορίου χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών από τον Μηχανισμό Έκτακτης Χρηματοδότησης (Emergency Liquidity Assistance –ELA).

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΛΙΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ

### 2.1 Τα χαρακτηριστικά της Λιανικής Τραπεζικής

Με τον όρο «Λιανική Τραπεζική» αναφερόμαστε στην παροχή τραπεζικών υπηρεσιών στους καταναλωτές και τις μικρές επιχειρήσεις (κυρίως ατομικές) και οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν την παροχή χρηματοδοτικών, καταθετικών, επενδυτικών και ασφαλιστικών προϊόντων ή διαμεσολαβητικών υπηρεσιών. Σύμφωνα με τον Tschoegl A. (1987), και το άρθρο του «International retail banking as a strategy: an assessment»<sup>9</sup>, η λιανική τραπεζική περιλαμβάνει την πραγματοποίηση συναλλαγών, την παροχή υπηρεσιών αποταμίευσης και χρηματοδότησης σε μικρούς πελάτες. Για την παροχή των εν λόγω υπηρεσιών απαιτείται ένα ευρύ δίκτυο καταστημάτων. Χαρακτηριστικό την λιανικής τραπεζικής είναι ότι η παραγόμενη υπηρεσία δεν δύναται να αποθηκευτεί ή να μεταφερθεί και αυτό διότι η παραγωγή και η κατανάλωση της γίνεται την ίδια στιγμή με φυσική παρουσία του πελάτη.

Οι τράπεζες είναι επιχειρήσεις οι οποίες δέχονται καταθέσεις και άλλα κεφάλαια από το κοινό, παρέχουν χρηματοδότηση για λογαριασμό τους καθώς και άλλες υπηρεσίες που προβλέπονται από την άδεια λειτουργίας τους. Με αυτόν τον αρχικό διαχωρισμό κατά νου, οι τραπεζικές εργασίες κατηγοριοποιούνται ως εξής<sup>10</sup>:

- Ενεργητικές εργασίες
- Παθητικές εργασίες
- Μεσολαβητικές εργασίες

Στις ενεργητικές εργασίες η τράπεζα αποκτά αξίωση έναντι του πελάτη και αμοιβή αυτής της αξίωσης είναι ο τόκος. Οι χορηγήσεις ανήκουν στις ενεργητικές εργασίες της τράπεζας. Η τράπεζα χορηγεί κεφάλαια στις οικονομικές μονάδες που τα χρειάζονται είτε για να καλύψουν

---

<sup>9</sup> Tschoegl, A. 1987, «International retail banking as a strategy: an assessment», Journal of International Business Studies, Φεβρουάριος, σ. 67-88.

<sup>10</sup> Σελ. 86, Γ. Αναγνωστάκης, Κ. Γαλιάτσος, Ι. Γκατζιώνης, Ε. Κοκκινάρη, Δ. Κοκκινέλη, Μ. Σαβόπουλου, Εισαγωγή στις τραπεζικές σπουδές, Β' τόμος, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Αθήνα 2009.

καταναλωτικές ανάγκες, είτε για την κάλυψη των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων τους, είτε για να τα επενδύσουν.

Στις παθητικές εργασίες ο πελάτης είναι αυτός που αποκτά αξίωση έναντι της τράπεζας και η αμοιβή του είναι ο τόκος. Στις παθητικές εργασίες ανήκουν οι καταθέσεις που συνιστούν υποχρέωση της τράπεζας έναντι του πελάτη που είναι άμεσα απαιτητή ή απαιτητή σε σχετικά μικρή προθεσμία.

Στις μεσολαβητικές εργασίες, η τράπεζα αναλαμβάνει την διεκπεραίωση κάποιας συγκεκριμένης εργασίας για λογαριασμό του πελάτη, αμοιβή για αυτήν την εργασία είναι η τραπεζική προμήθεια. Η αποστολή ενός εμβάσματος, η αγοραπωλησία χρηματοπιστωτικών προϊόντων (μετοχές, ομόλογα κλπ.), οι εισπράξεις για λογαριασμό τρίτων αποτελούν μεσολαβητικές εργασίες. Η τράπεζα μεσολαβεί για την διεκπεραίωση της εργασίας και εισπράττει την αντίστοιχη προμήθεια.

Ένας ακόμα παράγοντας διαχωρισμού των τραπεζικών εργασιών είναι και η κατηγορία πελατών στους οποίους απευθύνονται. Έτσι, οι τραπεζικές εργασίες χωρίζονται σε αυτές που απευθύνονται στους ιδιώτες πελάτες (λιανική τραπεζική) και σε αυτές που απευθύνονται αποκλειστικά στις επιχειρήσεις (επιχειρηματική τραπεζική). Οι εργασίες που απευθύνονται στους ιδιώτες πελάτες είναι οι εξής<sup>11</sup>:

- Δάνεια ιδιωτών (στεγαστικά και καταναλωτικά)
- Επενδυτικά προϊόντα (καταθέσεις, επενδύσεις σε τίτλους, μετοχές, μερίδια Αμοιβαίων κεφαλαίων)
- Μεσολαβητικές εργασίες (συστήματα πληρωμών, bancassurance, λοιπές εργασίες)

---

<sup>11</sup> Σελ. 87, Γ. Αναγνωστάκης, Κ. Γαλιάτσος, Ι. Γκατζιώνης, Ε. Κοκκιναρά, Δ. Κοκκινέλη, Μ. Σαβόπουλου, Εισαγωγή στις τραπεζικές σπουδές, Β' τόμος, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Αθήνα 2009.



## 2.2 Στεγαστική πίστη

Μέσω των προϊόντων στεγαστικής πίστης, οι τράπεζες επιδιώκουν να καλύψουν τις ανάγκες των πελατών τους που σχετίζονται με:

- Την αγορά, ανέγερση, αποπεράτωση, βελτίωση, επισκευή κατοικίας ή επαγγελματικού χώρου
- Την αγορά, ανέγερση, αποπεράτωση, βελτίωση, επισκευή κατοικίας ή επαγγελματικού χώρου
- Εξωραϊσμό προσόψεων και βελτίωση κοινόχρηστων χώρων

Οι συνήθεις δικαιούχοι των στεγαστικών δανείων όσον αφορά τις κατοικίες είναι τα φυσικά πρόσωπα. Στις περιπτώσεις που αφορούν επαγγελματικούς χώρους δικαιούχοι των στεγαστικών δανείων είναι οι ελεύθεροι επαγγελματίες, τα φυσικά πρόσωπα που δεν κατέχουν εμπορική ιδιότητα. Όσον αφορά φυσικά πρόσωπα που κατέχουν εμπορική ιδιότητα στεγαστικά δάνεια επαγγελματικών χώρων μπορούν να χορηγηθούν μόνο όταν ο επαγγελματικός χώρος προορίζεται για εκμετάλλευση και όχι για ιδιόχρηση.

## 2.3 Καταναλωτική πίστη

Η καταναλωτική πίστη αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους τομείς της λιανικής τραπεζικής δεδομένου ότι αποτελεί μία ιδιαίτερα αποδοτική μορφή χρηματοδότησης. Βασικός σκοπός της καταναλωτικής πίστης είναι η χρηματοδότηση των φυσικών προσώπων που αφορά την κάλυψη προσωπικών αναγκών και την απόκτηση καταναλωτικών αγαθών ή υπηρεσιών.

Τα κυριότερα προϊόντα καταναλωτικής πίστης είναι τα καταναλωτικά δάνεια και οι πιστωτικές κάρτες. Σκοπός των πρώτων είναι η κάλυψη της δαπάνης για την παροχή συγκεκριμένου αγαθού ή υπηρεσίας (αγορά αυτοκινήτου, ηλεκτρικών συσκευών, επίπλων, πληρωμή διδάκτρων, διακοπών κ.λπ.). Για τον λόγο αυτόν απαιτείται η προσκόμιση από των πελάτη, των αναγκαίων δικαιολογητικών που αποδεικνύουν την αγορά του αγαθού ή της υπηρεσίας. Οι πιστωτικές κάρτες έχουν ως σκοπό την διευκόλυνση των καταναλωτών στις καθημερινές τους συναλλαγές (αγορά

αγαθών, υπηρεσιών, ανάληψη μετρητών) μέσω των συμβεβλημένων με την τράπεζα επιχειρήσεων και στα πλαίσια του πιστωτικού ορίου που έχει καθοριστεί για τον πελάτη.

Εκτός από τα καταναλωτικά δάνεια και τις πιστωτικές κάρτες, άλλα προϊόντα καταναλωτικής πίστης είναι τα προσωπικά δάνεια που μπορούν να χορηγηθούν είτε με την μορφή δανείου τοκοχρεολυτικών δόσεων, είτε με την μορφή ανοικτού δανείου ή με την μορφή υπερανάληψης από καταθετικό λογαριασμό (overdraft) και η εκχώρηση απαιτήσεων μίας επιχείρησης από επί πιστώσει πωλήσεις των προϊόντων της (retail factoring).

## **2.4 Αποταμιευτικά και καταθετικά προϊόντα**

Μέσω των καταθετικών και αποταμιευτικών προϊόντων οι τράπεζες ικανοποιούν τις ανάγκες αποταμίευσης και εξασφάλισης των πελατών τους καθώς και τις ανάγκες τους για εξυπηρέτηση, διευκόλυνση και εξοικονόμηση χρόνου και χρήματος. Με τον όρο κατάθεση εννοούμε την οποιαδήποτε μορφή τοποθέτησης κεφαλαίων με σκοπό την αποταμίευση, την επένδυση ή την εξυπηρέτηση διαχειριστικών αναγκών. Για την εξυπηρέτηση των ανωτέρων αναγκών, ένα φυσικό πρόσωπο μπορεί να κατέχει σε μία τράπεζα τα εξής προϊόντα:

- Καταθέσεις ταμιευτηρίου. Πρόκειται για την πιο παραδοσιακή μορφή λογαριασμού που σκοπό έχει την εξυπηρέτηση των αποταμιευτικών και συναλλακτικών σκοπών των καταθετών. Ως προϊόν παθητικής τραπεζικής εργασίας, ο κάτοχος ενός λογαριασμού ταμιευτηρίου αμείβεται από την τράπεζα με τον τόκο που του αποφέρουν τα κεφάλαια που είναι τοποθετημένα στον αποταμιευτικό του λογαριασμό.
- Λογαριασμοί καταθέσεων όψεως. Πρόκειται για λογαριασμούς που σκοπό έχουν την εξυπηρέτηση των διαχειριστικών αναγκών των πελατών. Κύρια χαρακτηρίστηκα τους η επαγγελματική/εμπορική φύση του λογαριασμού και η μη απόδοση τόκου για τα παραμένοντα κεφάλαια.
- Τρεχούμενοι λογαριασμοί καταθέσεων. Όπως και στην περίπτωση των λογαριασμών όψεως, οι τρεχούμενοι λογαριασμοί έχουν διαχειριστικό χαρακτήρα. Δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν όμως για εμπορικούς σκοπούς.

- Καταθέσεις προθεσμίας. Αποτελούν ειδική μορφή λογαριασμού με σκοπό την αποταμίευση κεφαλαίων. Η τράπεζα και ο καταθέτης υπογράφουν ειδική συμφωνία για την παραμονή του κεφαλαίου στον λογαριασμό για συγκεκριμένο διάστημα. Οι λογαριασμοί προθεσμίας απευθύνονται κυρίως σε καταθέτες που εκτιμούν ότι δεν θα χρειαστούν τα δεσμευμένα κεφάλαια για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, επιδιώκοντας με τον τρόπο αυτό καλύτερη απόδοση από τις καταθέσεις ταμειευτηρίου.

## 2.5 Επενδυτικά προϊόντα

Μέχρι πρότινος η έννοια της επένδυσης συνδεόταν με αυτήν της αποταμίευσης. Έτσι οι πελάτες που σκοπό είχαν την επένδυση των κεφαλαίων τους προέβαιναν στην τοποθέτηση τους σε αποταμιευτικά προϊόντα. Πλέον, ο πελάτης έχει πολύ περισσότερες επιλογές για να επενδύσει τα κεφάλαια του σε προϊόντα με καλύτερες αποδόσεις από αυτές που προσφέρονται μέσα από την αποταμίευση. Τέτοιες δυνατότητες προσφέρει η τοποθέτηση κεφαλαίων σε επενδύσεις που αφορούν τίτλους Ελληνικού Δημοσίου ή μεγάλων εταιριών, σε μετοχές ή σε μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων. Ο πελάτης πλέον ως επενδυτής παρά ως αποταμιευτής, αναζητά καλύτερες αποδόσεις για τα κεφάλαια του αποδεχόμενος παράλληλα και τον κίνδυνο που απορρέει από αυτές.

## 2.6 Συστήματα πληρωμών

Τα συστήματα πληρωμών αποτελούν τον μέσο με το οποίο οι πελάτες των τραπεζών μπορούν να λαμβάνουν μετρητά, να μεταφέρουν χρήματα, να πραγματοποιούν αγορές και πληρωμές υποχρεώσεων μέσω του τραπεζικού συστήματος. Σε πολλές από τις περιπτώσεις που αναφερθήκαμε, η τράπεζα πληρώνεται για την υπηρεσία που προσφέρει με την χρέωση κάποιας προμήθειας η οποία διαφέρει ανάλογα με την υπηρεσία που παρέχεται.

Χαρακτηρίστηκα παραδείγματα υπηρεσιών πληρωμών είναι τα εξής:

- Εντολές μεταφοράς κεφαλαίων. Η τράπεζα αναλαμβάνει την γρήγορη και ασφαλή μεταφορά των κεφαλαίων του πελάτη είτε μεταξύ λογαριασμών του ιδίου ή λογαριασμών τρίτων

προσώπων ή εταιριών. Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και των τραπεζικών συστημάτων (ΔΙΑΣ, SWIFT, TARGET, EPMHΣ) προσφέρεται η δυνατότητα στον πελάτη να μεταφέρει, άμεσα και με ασφάλεια, κεφάλαια όχι μόνο μεταξύ λογαριασμών της ίδιας τράπεζας αλλά και μεταξύ λογαριασμών άλλων τραπεζών είτε στο εσωτερικό της χώρας ή στο εξωτερικό πάντα με την χρέωση της ανάλογης προμήθειας για την παρεχόμενη υπηρεσία.

- Διαχείριση τραπεζικών και ιδιωτικών επιταγών. Ένα άλλο μέσο για την μεταφορά κεφαλαίων είναι η έκδοση τραπεζικών ή ιδιωτικών επιταγών. Η τράπεζες αναλαμβάνουν την έκδοση και διαχείριση επιταγών της ίδιας ή άλλων τραπεζών, προς εξυπηρέτηση της πελατείας τους. Μέσω του Διατραπεζικού Ηλεκτρονικού Συστήματος Συμψηφισμού Επιταγών (Δ.Η.Σ.Σ.Ε) μια τράπεζα μπορεί πλέον να διαχειρίζονται τις επιταγές άλλων τραπεζών με μεγαλύτερη ταχύτητα και ασφάλεια, προς όφελος των πελατών της.
- Εισπράξεις υπέρ τρίτων. Οι τράπεζες στα πλαίσια της όλο και καλύτερης και αποτελεσματικότερης εξυπηρέτησης των πελατών τους, αναλαμβάνουν την είσπραξη οφειλών υπέρ διαφόρων εταιριών και οργανισμών όπως: εταιρίες τηλεπικοινωνιών, ασφαλιστικές εταιρίες, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, ασφαλιστικά ταμεία, φορείς του δημοσίου και άλλες. Κύρια μέσα για την πραγματοποίηση των εν λόγω συναλλαγών, πέραν από το δίκτυο καταστημάτων των τραπεζών, είναι το δίκτυο ATM της κάθε τράπεζας καθώς και το internet/phone banking που αυτή παρέχει στους πελάτες της. Επιπλέον η εξόφληση αυτού του τύπου των υποχρεώσεων των πελατών μπορεί να πραγματοποιηθεί και με την ενεργοποίηση πάγιων εντολών, δηλαδή την αυτόματη και επαναλαμβανόμενη πραγματοποίηση χρεώσεων στους λογαριασμούς των πελατών προκειμένου να εξοφληθούν συγκεκριμένες υποχρεώσεις.

## 2.7 Bancassurance

Πρόκειται για της διανομή ασφαλιστικών προϊόντων μέσω του δικτύου καταστημάτων που διαθέτουν οι τράπεζες<sup>12</sup>. Πρόκειται για την νέα τάση που έχει επικρατήσει τα τελευταία χρόνια στο τραπεζικό σύστημα, μέσω της οποίας έχουν καταργηθεί τα παραδοσιακά όρια μεταξύ των εταιριών που παρέχουν χρηματοοικονομικά προϊόντα και υπηρεσίες<sup>13</sup>. Τα οφέλη είναι πολλαπλά, τόσο για τις τράπεζες και τις ασφαλιστικές εταιρίες όσο και για του πελάτες. Για τις τράπεζες, η bancassurance

---

<sup>12</sup> Alavudeen, R. & Dr. Rosa, Sr. 2015, «Growing Role of Bancassurance in Banking Sector», Bonfring International Journal of Industrial Engineering and Management Science, Vol. 5, No. 2, Ιούνιος, σ. 10 – 16.

<sup>13</sup> Benoist, G. 2002, «Bancassurance: The New Challenges», The Geneva Papers on Risk and Insurance, Vol. 27, No. 3, Ιούλιος, σ. 295 – 303.

είναι μία πηγή εσόδων που δεν σχετίζεται με τον τόκο. Οι ασφαλιστικές εταιρίες αποκτούν χωρίς επιπλέον κόστος ένα ευρύ δίκτυο διανομής των προϊόντων τους. Τέλος, μέσω της παροχής πολλαπλών υπηρεσιών και προϊόντων από ένα μόνο σημείο πώλησης (τραπεζικό κατάστημα), βελτιώνεται η ικανοποίηση των πελατών.

## **2.8 Λοιπές υπηρεσίες**

Στις λοιπές υπηρεσίες που προσφέρονται από τις τράπεζες στους καταναλωτές ανήκουν:

- Η αγορά και πώληση συναλλάγματος. Οι τράπεζες αγοράζουν και πωλούν συνάλλαγμα με την μορφή ξένων τραπεζογραμμάτων, επιταγών συναλλάγματος και εντολών σε ξένο νόμισμα. Η αγορά και η πώληση συναλλάγματος είναι μία επιθυμητή εργασία για την τράπεζα διότι αυτή κερδίζει μέσω της προμήθειας που χρεώνει τον πελάτη.
- Υπηρεσίες διαχείρισης. Πρόκειται για μία μορφή σύμβασης μέσω της οποίας η τράπεζα έναντι αμοιβής αναλαμβάνει την διαχείριση χρηματικών κεφαλαίων των πελατών με σκοπό την ασφαλή και επικερδή επένδυση.
- Εκμίσθωση θυρίδων. Πρόκειται για την υπηρεσία μέσω της οποίας η τράπεζα αναλαμβάνει την ασφαλή και εχέμυθη φύλαξη των αντικειμένων των πελατών σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους μέσα στα τραπεζικά καταστήματα. Το όφελος της τράπεζας από αυτήν την υπηρεσία είναι η είσπραξη του μισθώματος της θυρίδας.

## **2.9 Η Λιανική Τραπεζική κατά τα έτη 2007-2019**

Στην προσπάθεια μας να κατανοήσουμε την πορεία της λιανικής τραπεζικής, κατά την υπό εξέταση περίοδο, καθώς και την πίεση που υπέστησαν οι συστημικές Τράπεζες τα έτη αυτά, θα προβούμε στην ανάλυση τάσης των τριών βασικών τομέων της λιανικής τραπεζικής, τόσο όσον αφορά τις συστημικές Τράπεζες αλλά και ως προς το σύνολο των εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών της χώρας αλλά και το σύνολο του τραπεζικού τομέα. Οι τρεις αυτοί τομείς είναι η στεγαστική πίστη, η καταναλωτική πίστη και τέλος το σύνολο των καταθετικών και αποταμιευτικών προϊόντων. Για την ανάλυση τάσης θα χρειαστεί να υπολογίσουμε τον αριθμοδείκτη τάσης με βάση ένα έτος βάσης. Ο τύπος υπολογισμού του αριθμοδείκτη τάσης είναι ο εξής:

$$\text{Αριθμοδείκτης τάσης}^{14} = 100 \times \frac{X_t}{X_{\text{έτος βάσης}}}$$

*Εξίσωση 1: Αριθμοδείκτης τάσης*

Όπου  $X_t$  είναι το υπό εξέταση στοιχείο στοιχείο κατά το έτος  $t$ . Ως έτος βάσης θα ορίσουμε το 2007, έτος κατά το οποίο άρχισε να εκδηλώνεται η πιστωτική κρίση παγκοσμίως. Ο λόγος για τον οποίο η ανάλυση μας δεν θα περιοριστεί μονάχα στις τέσσερις συστημικές τράπεζες, είναι ότι κατά την διάρκεια της πιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα και στα πλαίσια των τριών ανακεφαλαιοποιήσεων πραγματοποιήθηκαν πολλές συγχωνεύσεις τραπεζικών ιδρυμάτων. Αποτέλεσμα των συγχωνεύσεων αυτών είναι τα υπό εξέταση στοιχεία να εμφανίζουν απότομες και αντίθετες αλλαγές σε σύγκριση με τον υπόλοιπο κλάδο, χαρακτηριστικότερα παραδείγματα αποτελούν η Alpha Bank και η Τράπεζα Πειραιώς.

Έτσι λοιπόν, οι αριθμοδείκτες τάσεις των τριών τομέων της λιανικής τραπεζικής, για την περίοδο 2007-2019, παρουσιάζονται στους πίνακες 1, 2 και 3. Όπως παρατηρούμε, οι μεγαλύτερες απώλειες εμφανίζονται στον τομέα της καταναλωτικής πίστης (πίνακας 2) όπου στο σύνολο των εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών οι απώλειες ανέρχονται στο 51,6%, σε σύγκριση με το 2007, με τις μεγαλύτερες απώλειες να καταγράφει η τράπεζα Eurobank Ergasias (70,16%). Υψηλές απώλειες εμφανίζονται και στον τομέα των καταθέσεων με αυτές να διαμορφώνονται το 2019 με απώλειες της τάξης του 38,85% σε σύγκριση με το έτος βάσης (2007). Στον τομέα των καταθέσεων τις μεγαλύτερες απώλειες εμφάνισε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος οι οποίες ανήλθαν στο 34,05%. Σε αντίθεση με τους υπόλοιπους τομείς, η στεγαστική πίστη εμφάνισε τις μικρότερες απώλειες (4,43%).

---

<sup>14</sup> Σελ. 97, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ETE	100,00%	114,42%	125,21%	126,06%	120,61%	114,55%	112,73%	110,30%	107,27%	103,03%	98,79%	94,48%	86,73%
Alpha Bank	100,00%	114,68%	115,09%	116,63%	114,27%	111,09%	172,28%	173,10%	170,33%	166,63%	161,91%	155,24%	146,20%
Πειραιώς	100,00%	125,75%	125,19%	129,89%	128,01%	234,40%	331,95%	319,17%	306,39%	295,49%	277,63%	265,98%	258,08%
Eurobank	100,00%	148,65%	134,87%	150,05%	140,06%	142,06%	189,61%	183,42%	165,53%	159,94%	152,85%	148,85%	126,47%
Σύνολο Ελληνικών Εμπορικών & Συν/κών Τραπεζών	100,00%	117,79%	127,52%	131,19%	116,07%	111,81%	116,11%	119,53%	117,01%	113,27%	108,52%	104,25%	95,57%

Πίνακας 1: Αριθμοδείκτης τάσης Στεγαστικής Πίστης. Περίοδος 2007-2019 | | Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ETE	100,00%	118,29%	129,84%	126,29%	118,12%	115,45%	111,90%	101,24%	95,91%	85,26%	69,27%	55,60%	39,43%
Alpha Bank	100,00%	121,66%	127,71%	122,17%	113,85%	113,10%	136,27%	142,07%	150,38%	152,14%	137,78%	128,72%	124,43%
Πειραιώς	100,00%	177,44%	166,67%	151,18%	131,99%	162,29%	213,80%	200,34%	178,45%	160,27%	147,81%	134,01%	125,59%
Eurobank	100,00%	135,25%	96,66%	84,22%	81,22%	73,50%	84,56%	78,00%	59,22%	58,29%	48,50%	32,95%	29,84%
Σύνολο Ελληνικών Εμπορικών & Συν/κών Τραπεζών	100,00%	114,85%	116,15%	108,24%	90,62%	83,41%	85,25%	81,78%	80,51%	77,17%	66,69%	55,14%	48,40%

Πίνακας 2: Αριθμοδείκτης τάσης Καταναλωτικής Πίστης. Περίοδος 2007-2019 | | Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ETE	100,00%	113,34%	117,14%	105,79%	87,96%	78,58%	88,73%	89,14%	65,99%	65,38%	67,61%	62,40%	65,95%
Alpha Bank	100,00%	145,34%	151,55%	134,28%	102,03%	99,74%	161,31%	162,78%	119,47%	125,04%	130,27%	144,26%	153,02%
Πειραιώς	100,00%	158,02%	167,37%	164,09%	121,38%	203,95%	302,23%	233,52%	167,82%	177,23%	179,45%	181,96%	190,87%
Eurobank	100,00%	117,26%	117,64%	104,06%	83,36%	78,97%	106,68%	102,41%	58,55%	60,81%	64,25%	74,83%	83,95%
Σύνολο καταθ. νοικοκυριών και μη κερδ/ών ιδρυμάτων	100,00%	113,40%	113,95%	97,63%	81,31%	75,21%	73,16%	72,75%	53,37%	53,34%	54,22%	57,42%	61,15%

Πίνακας 3: Αριθμοδείκτης τάσης Καταθέσεων. Περίοδος 2007-2019 | | Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΡΙΘΜΟΔΕΙΚΤΩΝ

### 3.1 Αριθμοδείκτες

Προκειμένου να εξετάσουμε την πορεία των τεσσάρων συστημικών Τραπεζών κατά την περίοδο 2007-2019, θα στηριχθούμε στην χρήση αριθμοδεικτών οι οποίοι και θα μας βοηθήσουν να εξάγουμε συμπεράσματα για την βιωσιμότητα και την λειτουργικότητα τους κατά την περίοδο της χρηματοοικονομικής κρίσης και των ετών που ακολούθησαν αυτής.

Οι αριθμοδείκτες στους οποίους θα στηρίξουμε την ανάλυση μας είναι οι εξής:

1. Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας
2. Αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας
3. Αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος
4. Αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια
5. Αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια
6. Αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια
7. Αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων
8. Αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους
9. Αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους
10. Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων
11. Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων
12. Αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης
13. Αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων
14. Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων
15. Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις
16. Αριθμοδείκτης καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολούμενων
17. Αριθμοδείκτης κερδών ανά μετοχή
18. Αριθμοδείκτης τιμής προς κέρδη ανά μετοχή (P/E)
19. Αριθμοδείκτης μέρισμα ανά μετοχή
20. Αριθμοδείκτης μερισματικής απόδοσης μετοχής



Η χρήση των πρώτων επτά αριθμοδεικτών αποσκοπούν στην ανάλυση της βιωσιμότητας της τράπεζας τόσο βραχυχρόνια όσο και μακροχρόνια. Οι επόμενοι πέντε αριθμοδείκτες έχουν σκοπό την ανάλυση της αποδοτικότητας, ενώ για την ανάλυση της αποτελεσματικότητας θα χρησιμοποιήσουμε τους αριθμοδείκτες «Ταχύτητας Ιδίων Κεφαλαίων», «Λειτουργικών Εξόδων», «Λειτουργικών Εξόδων προς Πωλήσεις» και «Καθαρών Κερδών προς Αμοιβές Απασχολουμένων». Τέλος, με τους τέσσερις τελευταίους αριθμοδείκτες θα μπορέσουμε να αξιολογήσουμε την επένδυση σε μετοχές των συστημικών Τραπεζών και ουσιαστικά να μελετήσουμε πώς διαμορφώθηκε η αξίας τους, στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα, μέσα στο πλαίσιο της χρηματιστηριακής αγοράς.

### 3.2 Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας

Ο αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας υπολογίζεται από την σχέση ανάμεσα στο κυκλοφορούν ενεργητικό και τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις των υπό εξέταση οργανισμών. Έτσι, ο υπολογισμός του εν λόγω αριθμοδείκτη, πραγματοποιείται διαιρώντας το κυκλοφορούν ενεργητικό<sup>15</sup> με τις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις της επιχείρησης, όπως φαίνεται στην εξίσωση που ακολουθεί.

$$\text{Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας}^{16} = \frac{\text{Κυκλοφορούν ενεργητικό}}{\text{Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις}}$$

Εξίσωση 2: Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας

Οι τιμές που μπορεί να λάβει ο συγκεκριμένος αριθμοδείκτης είναι μηδέν και μεγαλύτερες αυτού. Όσο πιο υψηλή είναι η τιμή του δείκτη, τόσο καλύτερη είναι και η ρευστότητα της υπό εξέταση επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, ο αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας δείχνει το πόσο το κυκλοφορούν ενεργητικό μίας επιχείρησης καλύπτει της βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις αυτής. Γίνεται εύκολα κατανοητό ότι μία επιχείρηση με αριθμοδείκτη μικρότερο της μονάδας δεν μπορεί να καλύψει τις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις της μόνο με την χρήση του κυκλοφορούντος ενεργητικού της, έτσι θα χρειαστεί να προβεί σε πιθανή ρευστοποίηση μέρους των πάγιων στοιχείων της. Στον

<sup>15</sup> Το κυκλοφορούν ενεργητικό μίας επιχείρησης αποτελείται συνήθως από τα διαθέσιμα, τις απαιτήσεις και τα αποθέματα αυτής.

<sup>16</sup> Σελ. 110, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

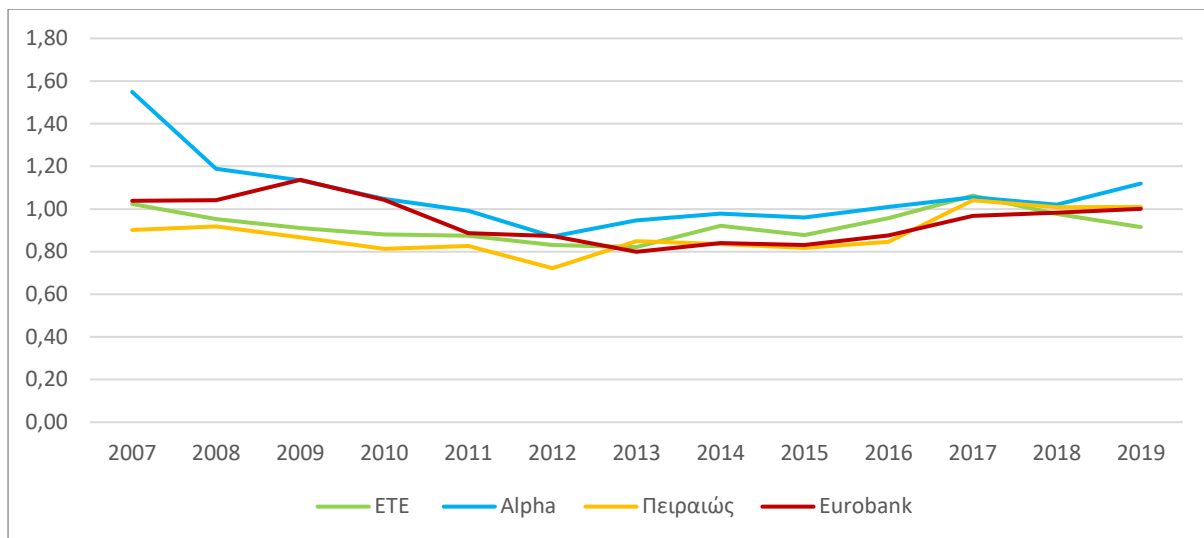
αντίποδα, μία μεγάλη τιμή του αριθμοδείκτη γενικής ρευστότητας χρειάζεται περαιτέρω διεύρυνση, διότι υποδηλώνει αδράνεια κεφαλαίων η οποία μπορεί να οφείλεται σε μη σωστή διαχείριση του κυκλοφορούντος, ακόμα και σε απαξίωση στοιχείων αυτού. Η διακράτηση αυτών των κεφαλαίων δημιουργεί επιπλέον κόστη στην επιχείρηση. Γενικά, οι αποδεκτές τιμές του δείκτη είναι μεταξύ του 1,3 και του 1,5.

Έχοντας υπόψιν μας τα παραπάνω, θα υπολογίσουμε τον αριθμοδείκτη γενικής ρευστότητας, για κάθε μία από τις τέσσερις συστημικές τράπεζες, αντλώντας τα δεδομένα μας από τις ετήσιες εκθέσεις αυτών. Έτσι για την περίοδο 2007-2019, ο αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας διαμορφώνεται ως εξής:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	1,02	0,95	0,91	0,88	0,88	0,83	0,82	0,92	0,88	0,96	1,06	0,98	0,91
<b>Alpha Bank</b>	1,55	1,19	1,13	1,05	0,99	0,87	0,95	0,98	0,96	1,01	1,05	1,02	1,12
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	0,90	0,92	0,87	0,81	0,83	0,72	0,85	0,84	0,82	0,85	1,04	1,01	1,01
<b>Eurobank Ergasias</b>	1,04	1,04	1,14	1,04	0,89	0,87	0,80	0,84	0,83	0,88	0,97	0,98	1,00

Πίνακας 4: Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας. Περίοδος 2007-2019 | | Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών.

Εκ πρώτης όψης, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ο αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας των τεσσάρων συστημικών τραπεζών κατά κύριο λόγο κυμαίνεται κοντά στην μονάδα, άλλοτε ξεπερνώντας την οριακά και άλλοτε παίρνοντας τιμές μικρότερες αυτής.



Γράφημα 3: Αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Όπως βλέπουμε στο «Γράφημα 3», ο αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας από το 2009 εμφανίζει πτωτικές τάσεις και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες. Η πορεία αυτή θα συνεχιστεί μέχρι το 2013 όπου φαίνεται να αποκτά μια μικρή ανοδική τάση η οποία διατηρείται στις περισσότερες περιπτώσεις μέχρι το 2019.

### 3.3 Αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας

Ο αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας διαφέρει από αυτόν της γενικής ρευστότητας, στο ότι δεν περιλαμβάνει εκείνα τα στοιχεία του κυκλοφορούντος ενεργητικού που δεν μπορούν να ρευστοποιηθούν εύκολα. Αποτέλεσμα αυτού είναι, στον αριθμητή του αριθμοδείκτη ειδικής ρευστότητας, να χρησιμοποιούνται μόνο οι απαιτήσεις και τα ρευστά διαθέσιμα της επιχείρησης. Ο παρονομαστής του αριθμοδείκτη παραμένει ίδιος με αυτός της γενικής ρευστότητας, και περιλαμβάνει το σύνολο των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων. Ο τύπος του αριθμοδείκτη ειδικής ρευστότητας διαμορφώνεται ως εξής:

$$\text{Αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας}^{17} = \frac{\text{Διαθέσιμα} + \text{Απαιτήσεις}}{\text{Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις}}$$

Εξίσωση 3: Αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας

Οι τιμές που λαμβάνει ο αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας είναι είτε μηδέν είτε μεγαλύτερες του μηδενός. Γενικά, μία τιμή κοντά στην μονάδα είναι ικανοποιητική, διότι φανερώνει την ικανότητα της οικονομικής μονάδας να καλύψει τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της. Όταν ο αριθμοδείκτης είναι μικρότερος της μονάδας πρέπει να δοθεί προσοχή τόσο από την διοίκηση της οικονομικής μονάδας όσο και από τους δανειστές της, προκειμένου να μην δημιουργηθούν πιστωτικά προβλήματα. Επίσης, όταν ο αριθμοδείκτης έχει τιμές πολύ υψηλότερες της μονάδας, γεννούνται ερωτήματα για την δυνατότητα είσπραξης των αξιογράφων της επιχείρησης καθώς και για την κατάσταση του ταμείου αυτής.

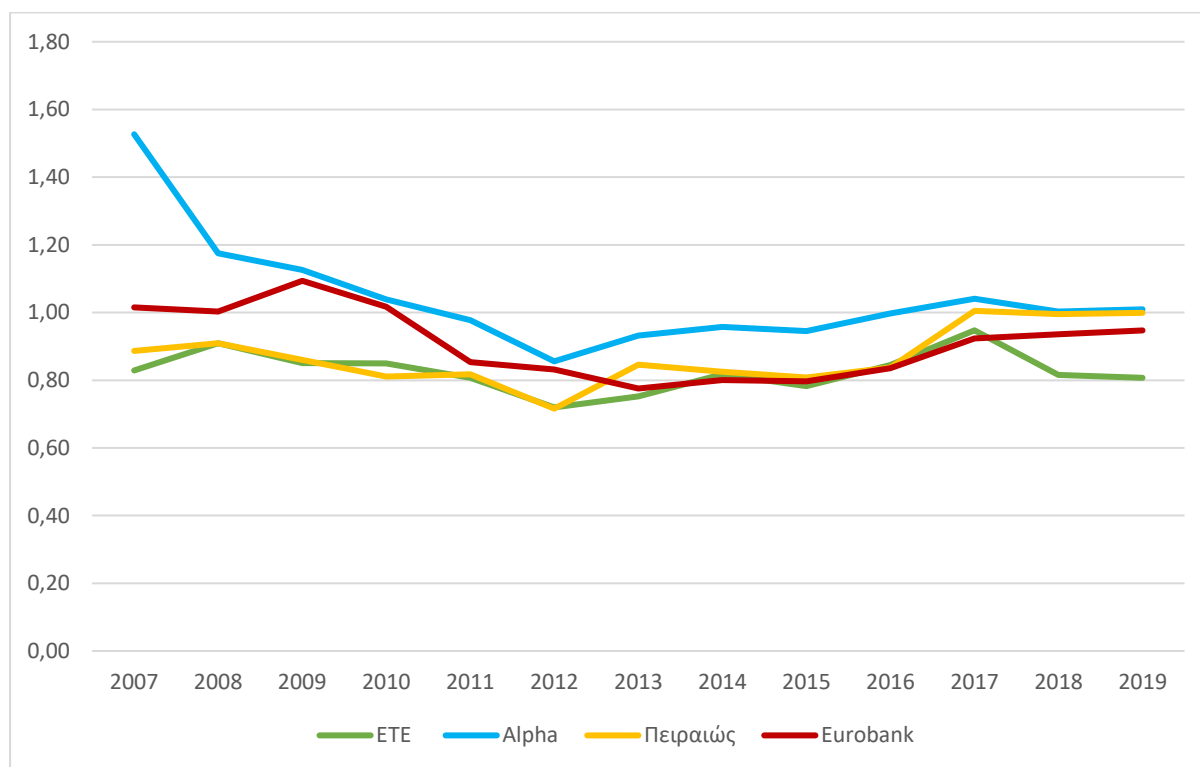
Προχωρώντας στον υπολογισμό του αριθμοδείκτη ειδικής ρευστότητας, για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες, παρατηρούμε ότι σε μεγάλο βαθμό, αυτός κυμάνθηκε χαμηλότερα της μονάδας και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες (Πίνακας 2).

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	0,83	0,91	0,85	0,85	0,81	0,72	0,75	0,82	0,78	0,84	0,95	0,82	0,81
<b>Alpha Bank</b>	1,53	1,18	1,13	1,04	0,98	0,86	0,93	0,96	0,95	1,00	1,04	1,00	1,01
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	0,89	0,91	0,86	0,81	0,82	0,72	0,85	0,83	0,81	0,84	1,00	1,00	1,00
<b>Eurobank Ergasias</b>	1,01	1,00	1,09	1,02	0,85	0,83	0,78	0,80	0,80	0,84	0,92	0,94	0,95

Πίνακας 5: Αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

<sup>17</sup> Σελ. 112, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

Η τάση του αριθμοδείκτη ειδικής ρευστότητας στο υπό εξέταση διάστημα, είναι παρόμοια με αυτήν που παρουσιάζει και ο αριθμοδείκτης γενικής ρευστότητας. Έτσι, παρατηρείται μία πτωτική τάση μέχρι το 2012-2013 και μετά μία ελαφριά ανοδική πορεία, με εξαίρεση τον δείκτη της Εθνικής τράπεζας της Ελλάδος (Ε.Τ.Ε.), που επανεμφανίζει μία καμπή μετά το 2017 (Γράφημα 4).



Γράφημα 4: Αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.4 Αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος

Ο αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος δείχνει σε πιο βαθμό τα άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία της επιχείρησης καλύπτουν τις ανάγκες λειτουργίας αυτής. Στόχος του συγκεκριμένου αριθμοδείκτη είναι να απεικονίσει το τί συμβαίνει στην επιχείρηση χρησιμοποιώντας τον παράγοντα χρόνο, κάτι που άλλοι δείκτες αδυνατούν να απεικονίσουν. Ο υπολογισμός του αριθμοδείκτη αμυντικού χρονικού διαστήματος γίνεται διαιρώντας τα άμεσα ρευστοποιήσιμα στοιχεία του ενεργητικού (απαιτήσεις και διαθέσιμα) προς το σύνολο των αναμενόμενων ημερήσιων λειτουργικών δαπανών. Έτσι έχουμε:

$$\text{Αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος}^{18} = \frac{\text{Διαθέσιμα} + \text{Απαιτήσεις}}{\text{Αναμενόμενες ημερήσιες λειτουργικές δαπάνες}}$$

Εξίσωση 4: Αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος

Πριν προβούμε στον υπολογισμό του αριθμοδείκτη πρέπει να υπολογίσουμε τις αναμενόμενες ημερήσιες λειτουργικές δαπάνες της επιχείρησης. Για τον υπολογισμό τους λαμβάνουμε υπόψιν το κόστος πωληθέντων, τις δαπάνες διοίκησης και διάθεσης καθώς και οποιαδήποτε άλλα ημερήσια έξοδα. Οι αναμενόμενες ημερήσιες λειτουργικές δαπάνες υπολογίζονται με την βοήθεια του παρακάτω τύπου:

$$\text{Αναμενόμενες ημερήσιες δαπάνες} = \frac{\text{Κόστος πωληθέντων} + \text{Δαπάνες διοίκησης} + \text{Δαπάνες διάθεσης}}{365} + \text{Λοιπά ημερήσια έξοδα}$$

Εξίσωση 5: Αναμενόμενες ημερήσιες λειτουργικές δαπάνες

Με τους δύο παραπάνω τύπους υπολογίζουμε λοιπόν τον αριθμοδείκτη αμυντικού χρονικού διαστήματος, ο οποίος μετράει τις μέρες που μπορεί μία επιχείρηση να λειτουργήσει χρησιμοποιώντας μονάχα τις απαιτήσεις και τα διαθέσιμα της, χωρίς να δημιουργήσει νέες πωλήσεις και κατ' επέκταση νέες απαιτήσεις.

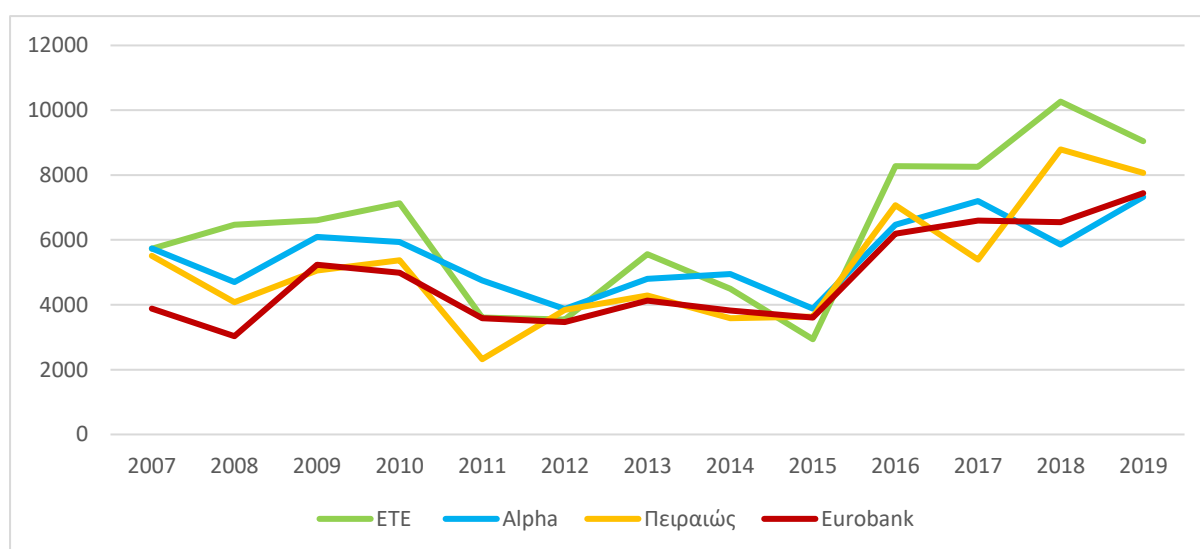
Για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες τις έρευνας, ο αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος της περιόδου 2007-2019 φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

<sup>18</sup> Σελ. 114, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	5726	6473	6606	7133	3606	3543	5561	4498	2937	8281	8255	10267	9046
<b>Alpha Bank</b>	5737	4705	6098	5938	4755	3871	4804	4951	3881	6465	7197	5854	7325
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	5506	4082	5059	5378	2321	3841	4288	3584	3633	7076	5391	8792	8064
<b>Eurobank Ergasias</b>	3885	3031	5234	4986	3588	3463	4125	3827	3606	6196	6597	6550	7443

Πίνακας 6: Αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Μπορούμε να παρατηρήσουμε μία απότομη πτώση στην τιμή του αριθμοδείκτη και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες, το χρονικό διάστημα που αρχίζουν να εμφανίζονται οι επιπτώσεις της πιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα (2010-2011). Το διάστημα 2012-2014 μπορούμε να παρατηρήσουμε μία σταθεροποίηση του δείκτη<sup>19</sup>. Ενώ το 2015 παρατηρούμε νέα πτώση του δείκτη, γεγονός που οφείλεται στην επιβολή του περιορισμού κίνησης κεφαλαίων (capital controls) στο τραπεζικό σύστημα. Τέλος, από το 2015 και ως επακόλουθο της τρίτης ανακεφαλαιοποίησης των συστημικών τραπεζών, ο αριθμοδείκτης παρουσιάζει ανοδικές τάσεις.



Γράφημα 5: Αριθμοδείκτης αμυντικού χρονικού διαστήματος. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

<sup>19</sup> Κατά τα έτη 2012-2014 έλαβαν χώρα οι δύο πρώτες ανακεφαλαιοποιήσεις των συστημικών τραπεζών.

### 3.5 Αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια

Ο αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια υπολογίζεται διαιρώντας τα ίδια κεφάλαια μίας επιχείρησης προς τα συνολικά της κεφάλαια. Δημιουργεί λοιπόν έναν συσχετισμό ανάμεσα στα κεφάλαια που έχουν συνεισφέρει οι μέτοχοι της επιχείρησης και στα κεφάλαια που έχουν δημιουργηθεί από την παρακράτηση κερδών με το σύνολο των κεφαλαίων που απασχολεί και διαχειρίζεται η επιχείρηση. Ο δείκτης λοιπόν, υπολογίζει το ποσοστό των κεφαλαίων που έχει χρηματοδοτηθεί από τους φορείς της επιχείρησης και παράλληλα δίνει την δυνατότητα να υπολογιστεί<sup>20</sup> με ευκολία και το ποσοστό των ξένων κεφαλαίων που έχουν χρηματοδοτήσει την επιχείρηση. Ο αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια υπολογίζεται με βάση τον παρακάτω τύπο:

$$\text{Αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια}^{21} = 100 \frac{\text{Ίδια κεφάλαια}}{\text{Συνολικά κεφάλαια}}$$

Εξίσωση 6: Αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια

Υψηλή τιμή του αριθμοδείκτη φανερώνει μικρή εξάρτηση της επιχείρησης από τους δανειστές της καθώς και δυνατότητα εύκολης και ευνοϊκής εξωτερικής χρηματοδότησης δεδομένου του ότι μία τέτοια επιχείρηση φέρει μικρότερο κίνδυνο αθέτησης των δανειακών υποχρεώσεων της. Πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι τα ξένα κεφάλαια αποτελούν στοιχεία μόχλευσης τα οποία δίνουν την ευκαιρία σε μία επιχείρηση για μεγαλύτερη ανάπτυξη.

Από τα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών της περιόδου 2007-2019 προκύπτουν οι παρακάτω τιμές για τον αριθμοδείκτη ιδίων προς συνολικών κεφαλαίων:

<sup>20</sup> Το ποσοστό χρηματοδότησης της επιχείρησης από ξένα κεφάλαια υπολογίζεται αφαιρώντας την τιμή του αριθμοδείκτη ιδίων προς συνολικά κεφάλαια από το 100. Π.χ. αν ο αριθμοδείκτης είναι 70%, τότε το ποσοστό χρηματοδότησης από ξένα κεφάλαια είναι  $100 - 70 = 30\%$ .

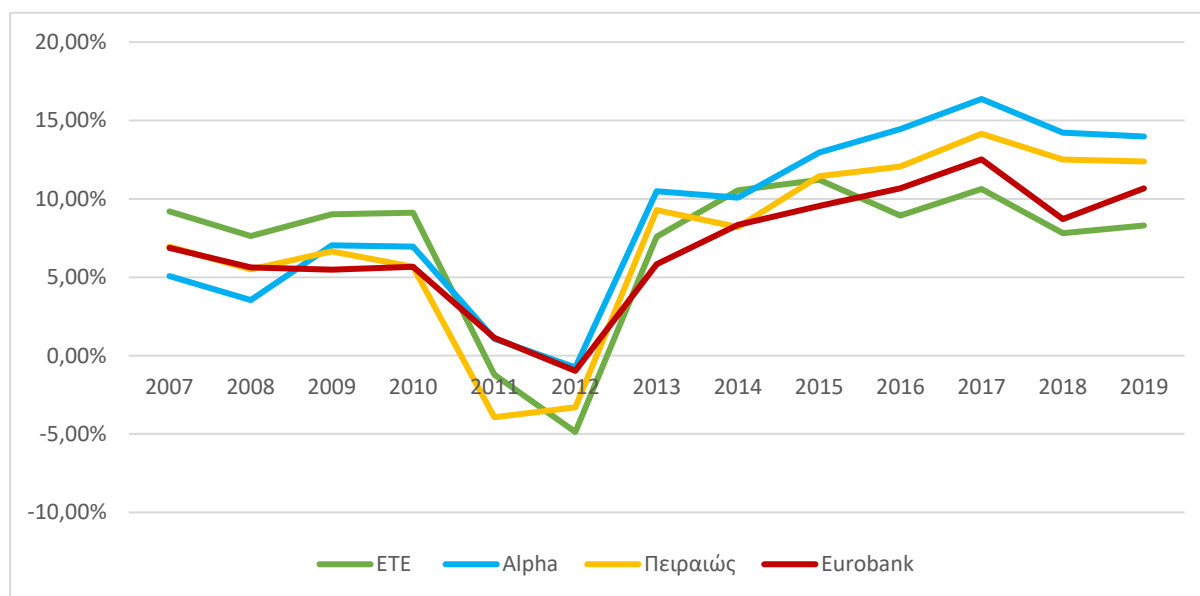
<sup>21</sup> Σελ. 118, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.



	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	9,20%	7,63%	9,02%	9,12%	-1,22%	-4,87%	7,58%	10,56%	11,22%	8,93%	10,64%	7,82%	8,31%
<b>Alpha Bank</b>	5,07%	3,55%	7,04%	6,95%	1,07%	-0,75%	10,49%	10,09%	12,95%	14,44%	16,37%	14,23%	13,98%
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	6,95%	5,51%	6,66%	5,68%	-3,93%	-3,29%	9,28%	8,20%	11,45%	12,05%	14,16%	12,50%	12,38%
<b>Eurobank Ergasias</b>	6,87%	5,62%	5,49%	5,66%	1,14%	-0,97%	5,83%	8,35%	9,55%	10,66%	12,52%	8,71%	10,68%

Πίνακας 7: Αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε και στο «Γράφημα 6», ο αριθμοδείκτης κατά την περίοδο 2011 – 2012 λαμβάνει ακόμα και αρνητικές τιμές, γεγονός που φανερώνει το μέγεθος των επιπτώσεων της πιστωτικής κρίσης στις υπό εξέταση τράπεζες καθώς και την αναγκαιότητα για άντληση νέων κεφαλαίων που εμφανίστηκε εκείνη την περίοδο.



Γράφημα 6: Αριθμοδείκτης ιδίων προς συνολικά κεφάλαια. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Όντως, με τις ανακεφαλαιοποιήσεις που έλαβαν χώρα τα επόμενα έτη, ο αριθμοδείκτης εμφάνισε θετικές τάσεις με αποτέλεσμα κατά το 2019 οι τιμές του να επανέλθουν στα επίπεδα του 2007 και στις περισσότερες περιπτώσεις να τα ξεπεράσουν.

### 3.6 Αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια

Ο αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια συγκρίνει τις υποχρεώσεις της επιχείρησης προς τους φορείς της με τις υποχρεώσεις αυτής προς τους υπόλοιπους δανειστές της. Είναι ένα μέτρο υπολογισμού της δανειακής επιβάρυνσης που έχει η επιχείρηση. Ο αριθμοδείκτης που εξετάζουμε υπολογίζεται διαιρώντας τα ίδια κεφάλαια της επιχείρησης προς το σύνολο των δανειακών κεφαλαίων αυτής (ξένα κεφάλαια).

$$\text{Αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια}^{22} = \frac{\text{Ίδια κεφάλαια}}{\text{Ξένα κεφάλαια}}$$

Εξίσωση 7: Αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια

Ο αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια δείχνει πόσες φορές τα κεφάλαια των φορέων της επιχείρησης καλύπτουν τα δανειακά κεφάλαια. Οι τιμές που παίρνει ο δείκτης είναι μεγαλύτερες ή μικρότερες της μονάδας και εξαρτώνται από τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται μία επιχείρηση και από τον τρόπο λειτουργίας της. Όταν η τιμή του αριθμοδείκτη είναι μεγαλύτερη της μονάδας, τότε τα κεφάλαια της επιχείρησης υπερκαλύπτουν τα δανειακά κεφάλαια, ενώ αν η τιμή του δείκτη είναι μικρότερη της μονάδας, τότε τα κεφάλαια της επιχείρησης δεν επαρκούν για να καλύψουν τα ξένα.

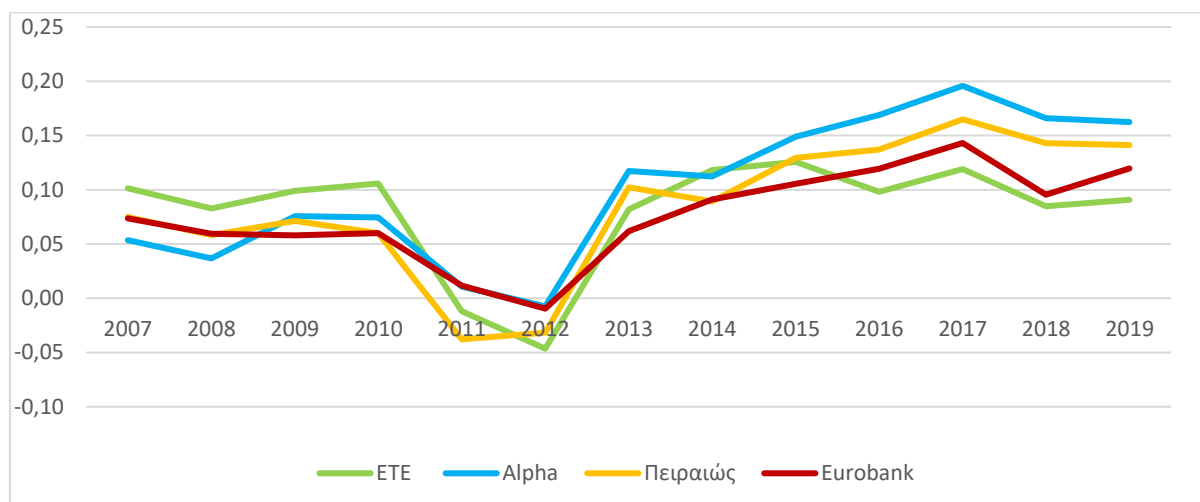
Κατά την εξεταζόμενη περίοδο, ο αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια, όσον αφορά τις τέσσερις συστημικές τράπεζες, διαμορφώθηκε ως εξής:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	0,10	0,08	0,10	0,11	-0,01	-0,05	0,08	0,12	0,13	0,10	0,12	0,08	0,09
<b>Alpha Bank</b>	0,05	0,04	0,08	0,07	0,01	-0,01	0,12	0,11	0,15	0,17	0,20	0,17	0,16
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	0,07	0,06	0,07	0,06	-0,04	-0,03	0,10	0,09	0,13	0,14	0,16	0,14	0,14
<b>Eurobank Ergasias</b>	0,07	0,06	0,06	0,06	0,01	-0,01	0,06	0,09	0,11	0,12	0,14	0,10	0,12

Πίνακας 8: Αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

<sup>22</sup> Σελ. 120, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

Η πορεία του αριθμοδείκτης κατά την περίοδο 2007-2019 είναι ίδια με αυτή του αριθμοδείκτη ιδίων προς συνολικών κεφαλαίων. Ο δείκτης από το 2010 παρουσιάζει μία έντονη πτώση. Η τάση αυτή αναστρέφεται από το 2012 όπου και λαμβάνει χώρα η πρώτη ανακεφαλαιοποίηση των συστημικών τραπεζών.



Γράφημα 7: Αριθμοδείκτης ιδίων προς ξένα κεφάλαια. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.7 Αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια

Ο αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια υπολογίζεται διαιρώντας τα ίδια κεφάλαια της επιχείρησης προς τα πάγια αυτής και δείχνει πόσες φορές τα ίδια κεφάλαια καλύπτουν τα πάγια στοιχεία αυτής. Ο τύπος υπολογισμού του αριθμοδείκτη είναι ο εξής:

$$\text{Αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια}^{23} = \frac{\text{Ίδια κεφάλαια}}{\text{Πάγια κεφάλαια}}$$

Εξίσωση 8: Αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια

<sup>23</sup> Σελ. 122, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

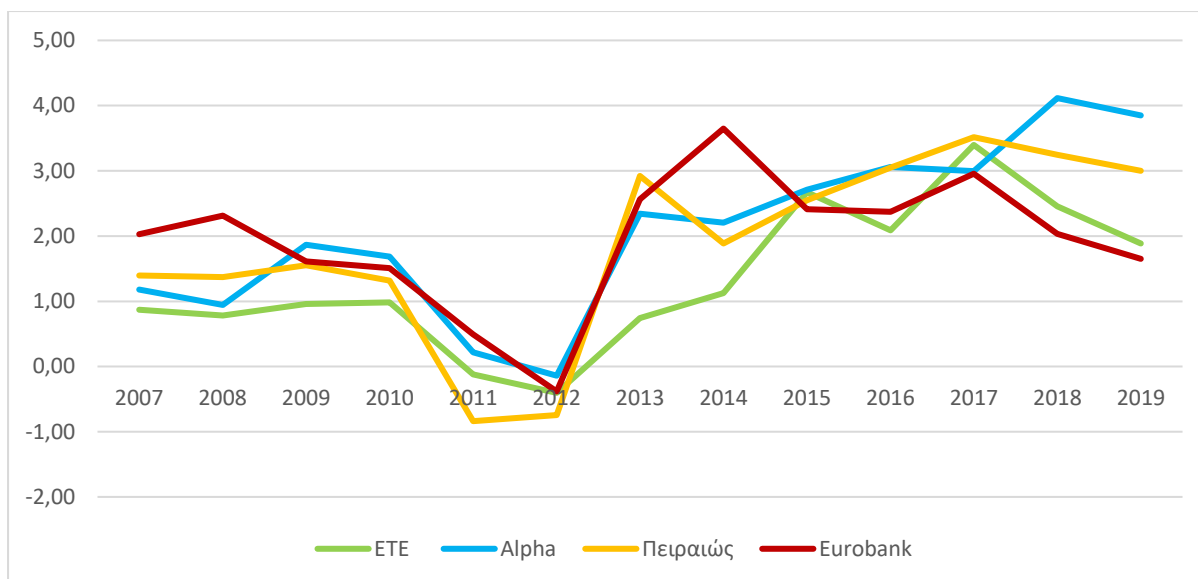
Με την χρήση του συγκεκριμένου αριθμοδείκτη μπορούμε να υπολογίσουμε τον πώς η επιχείρηση χρηματοδοτεί τα πάγια κεφάλαια της. Έτσι, μία τιμή του δείκτη μεγαλύτερη της μονάδας σημαίνει ότι τα πάγια στοιχεία της επιχείρησης καλύπτονται από τα κεφάλαια που έχουν συνεισφέρει οι μέτοχοι αυτής. Στον αντίποδα, μία τιμή του δείκτη μικρότερη της μονάδας σημαίνει ότι τα κεφάλαια των φορέων της επιχείρησης δεν επαρκούν για τα καλύψουν τα πάγια κεφάλαια αυτής. Όσο πιο υψηλή είναι η τιμή του αριθμοδείκτη ιδίων κεφαλαίων προς πάγια τόσο πιο μεγάλη ασφάλεια έχουν οι δανειστές αυτής.

Για την περίπτωση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, ο αριθμοδείκτης διαμορφώνεται όπως φαίνεται στον «πίνακα 6»:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	0,87	0,78	0,96	0,98	-0,12	-0,40	0,74	1,12	2,67	2,09	3,40	2,46	1,89
<b>Alpha Bank</b>	1,18	0,94	1,87	1,68	0,22	-0,14	2,34	2,20	2,71	3,06	2,99	4,12	3,85
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	1,39	1,37	1,55	1,31	-0,84	-0,74	2,92	1,89	2,55	3,05	3,52	3,24	3,00
<b>Eurobank Ergasias</b>	2,03	2,31	1,61	1,51	0,49	-0,38	2,56	3,65	2,41	2,37	2,96	2,03	1,65

Πίνακας 9: Αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Παρατηρώντας την πορεία του αριθμοδείκτη από το 2007 μέχρι το 2019 (Γράφημα 8), μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι με την εμφάνιση της πιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα, ο δείκτης αποκτά μία έντονη πτωτική τάση και διαμορφώνεται σε τιμές χαμηλότερες της μονάδας και για τις τέσσερις υπό εξέταση τράπεζες. Από το 2012 όμως και μετά, εξαιτίας των τριών ανακεφαλαιοποιήσεων που πραγματοποιήθηκαν, ο δείκτης αποκτά ανοδική τάση ξεπερνώντας την μονάδα και για τις τέσσερις περιπτώσεις. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι, σε τρεις από τις τέσσερις συστημικές τράπεζες (Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Alpha Bank και Τράπεζα Πειραιώς) ο αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια, για το έτος 2019, διαμορφώνεται σε καλύτερα επίπεδα σε σύγκριση με το 2007. Ενώ όσον αφορά το έτος εμφάνισης της πιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα (2010), ο δείκτης είναι εμφανώς βελτιωμένος και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες.



Γράφημα 8: Αριθμοδείκτης ιδίων κεφαλαίων προς πάγια. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.8 Αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων

Ο αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων απεικονίζει το ποσοστό των κυκλοφοριακών στοιχείων της επιχείρησης και των διαθεσίμων, που χρηματοδοτείται από τους φορείς της επιχείρησης. Ο αριθμοδείκτης εκφράζεται με την μορφή ποσοστού και υπολογίζεται διαιρώντας το άθροισμα του κυκλοφορούντος ενεργητικού και των διαθεσίμων με το σύνολο των υποχρεώσεων της επιχείρησης (Εξίσωση 8).

Αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων<sup>24</sup>

$$= 100 \frac{\text{Κυκλοφορούν ενεργητικό} + \text{Διαθέσιμα}}{\text{Σύνολο υποχρεώσεων}}$$

Εξίσωση 9: Αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων

Υψηλές τιμές του δείκτη σημαίνουν ότι μεγάλο μέρος του κυκλοφορούντος ενεργητικού έχει χρηματοδοτηθεί από τους φορείς της επιχείρησης, με συνέπεια την μεγαλύτερη εξασφάλιση των

<sup>24</sup> Σελ. 124, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

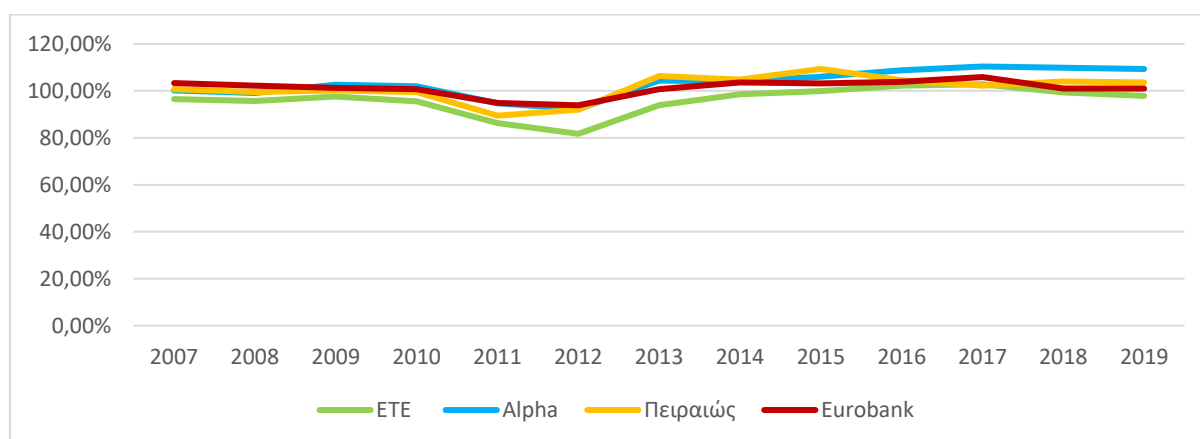
πιστωτών αυτής. Όσον αφορά τις συστημικές τράπεζες, ο αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων διαμορφώθηκε, για τα έτη 2007-2019, ως εξής:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	96,42%	95,62%	97,50%	95,52%	86,31%	81,68%	93,92%	98,55%	99,88%	102,26%	102,81%	99,38%	97,81%
<b>Alpha Bank</b>	100,15%	99,04%	102,61%	101,91%	94,76%	92,21%	104,36%	104,01%	106,08%	108,70%	110,35%	109,85%	109,32%
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	100,74%	99,45%	100,19%	99,50%	89,42%	92,01%	106,30%	104,86%	109,31%	104,47%	102,22%	104,04%	103,59%
<b>Eurobank Ergasias</b>	103,29%	102,17%	101,28%	100,67%	94,90%	93,84%	100,71%	103,52%	103,14%	103,83%	105,87%	101,00%	101,03%

Πίνακας 10: Αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων. Περίοδος 2007-2019

|| Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ο αριθμοδείκτης, στην υπό εξέταση περίοδο, παρουσιάζει υψηλές τιμές. Σημείο καμψής του δείκτη είναι η περίοδος 2010-2012, οπότε και εμφανίζεται μία ελαφριά πτώση του δείκτη. Από το 2013 και μετά, ο αριθμοδείκτης εμφανίζει σημάδια ανάκαμψης και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες (Γράφημα 9).



Γράφημα 9: Αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς σύνολο υποχρεώσεων. Περίοδος 2007-2019

|| Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.9 Αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους

Ο αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους αναφέρεται, όπως γίνεται αντιληπτό από την ονομασία του, στο μεικτό κέρδος της επιχείρησης, όπως αυτό εκφράζεται σε ποσοστό επί των πωλήσεων της. Ο αριθμοδείκτης υπολογίζει το μέρος εκείνο των πωλήσεων, το οποίο μπορεί η τράπεζα να διαθέσει για να καλύψει τα λειτουργικά της έξοδα και τυχόν έκτακτες δαπάνες και ζημιές που μπορεί να προκύψουν κατά την τρέχουσα χρήση. Ο υπολογισμός του αριθμοδείκτη μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους πραγματοποιείται διαιρώντας το μεικτό κέρδος της επιχείρησης προς των κύκλο εργασιών αυτής και εκφράζεται με την μορφή ποσοστού (Εξίσωση 9).

$$\text{Αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους}^{25}=100 \frac{\text{Μεικτό κέρδος}}{\text{Κύκλος εργασιών}}$$

Εξίσωση 10: Αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους

Έτσι, μία τιμή του δείκτη ίση με 25% σημαίνει ότι το ποσοστό αυτό αποτελεί το μεικτό κέρδος της τράπεζας και πιο συγκεκριμένα, για κάθε ένα ευρώ που προκύπτει από το σύνολο του κύκλου εργασιών της τράπεζας, τα 25 λεπτά (0,25€) αποτελούν το μεικτό κέρδος και μπορούν να διανεμηθούν για την κάλυψη των λειτουργικών εξόδων και για την δημιουργία καθαρών κερδών. Αφαιρώντας την τιμή του δείκτη από το 100, μπορούμε να υπολογίσουμε το κόστος από τόκους και έξοδα προμηθειών. Επανερχόμενοι στο παράδειγμα μας, το κόστος από τόκους και έξοδα προμηθειών ανέρχεται σε ποσοστό  $100 - 25 = 75\%$ . Άρα, για κάθε ένα ευρώ εσόδων τα 75 λεπτά (0,75€) αποτελούν το κόστος από τόκους και έξοδα προμηθειών. Μεγάλες τιμές του δείκτη σημαίνουν ότι η τράπεζα μπορεί να καλύψει το κόστος του κύκλου εργασιών της επαρκώς και να διαθέσει ένα μεγάλο ποσοστό επί αυτού για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών καθώς και για την δημιουργία κέρδους. Γίνεται εύκολα κατανοητό ότι όσο πιο μεγάλη είναι η τιμή του αριθμοδείκτη μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους, τόσο πιο καλή είναι η ένδειξη για την τράπεζα.

---

<sup>25</sup> Σελ. 133, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

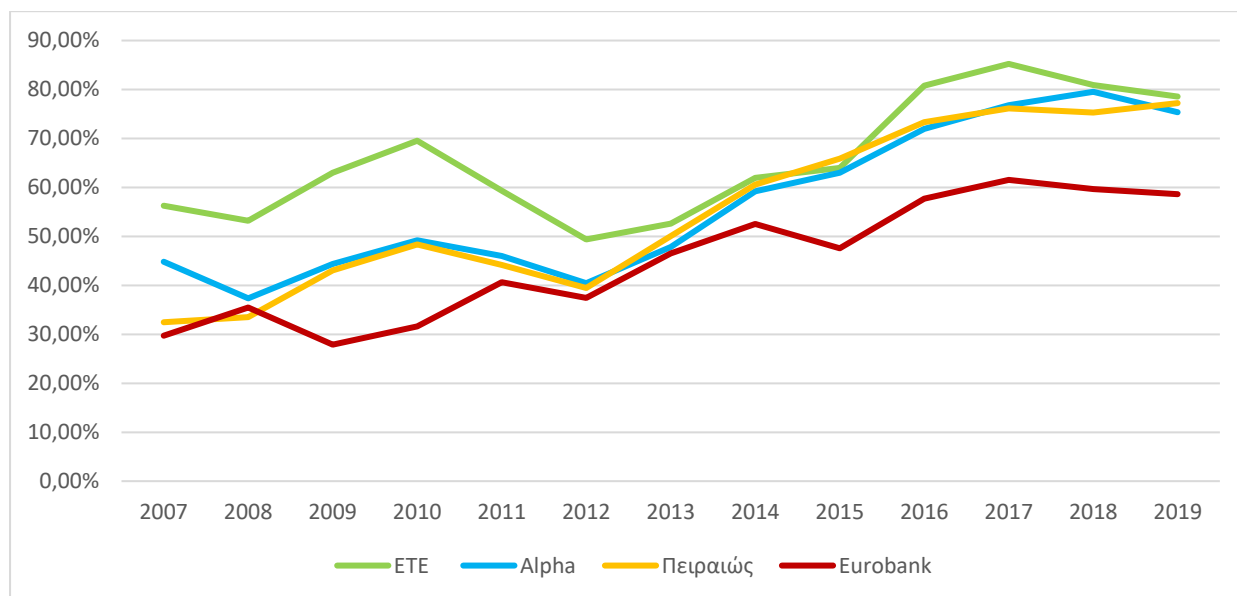
Ο αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες, την περίοδο 2007-2010, διαμορφώθηκε ως εξής:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	56,29%	53,20%	63,02%	69,52%	59,33%	49,37%	52,61%	61,92%	63,99%	80,78%	85,22%	80,88%	78,58%
<b>Alpha Bank</b>	44,83%	37,34%	44,39%	49,18%	46,01%	40,46%	47,82%	59,21%	62,96%	71,92%	76,81%	79,52%	75,35%
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	32,46%	33,50%	43,05%	48,35%	44,20%	39,47%	50,02%	60,60%	65,90%	73,33%	76,15%	75,27%	77,21%
<b>Eurobank Ergasias</b>	29,71%	35,50%	27,88%	31,60%	40,62%	37,43%	46,55%	52,56%	47,56%	57,72%	61,53%	59,67%	58,59%

Πίνακας 11: Αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους. Περίοδος 2007-2019

|| Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Όπως έχουμε παρατηρήσει και στις προηγούμενες περιπτώσεις, ο δείκτης παρουσιάζει μία καμπή και για τις τέσσερις τράπεζες, κατά την περίοδο 2010-2012. Από το 2012 και μετά, αποκτά ξανά ανοδική τάση, όπως φαίνεται και στο «Γράφημα 10».



Γράφημα 10: Αριθμοδείκτης μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους. Περίοδος 2007-2019

|| Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών



### 3.10 Αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους

Ο αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους, όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, υπολογίζει τα καθαρά κέρδη της επιχείρησης, ως ποσοστό επί των πωλήσεων. Σε αντίθεση με τον αριθμοδείκτη μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους, ο υπό εξέταση δείκτης πέραν από το κόστος πωληθέντων λαμβάνει υπόψιν και τις λειτουργικές δαπάνες της επιχείρησης. Με αυτόν τον τρόπο δείχνει το καθαρό κέρδος εκμετάλλευσης της επιχείρησης από το σύνολο των πωλήσεων αυτής. Για τον υπολογισμό του δείκτη διαιρούμε τα καθαρά κέρδη εκμετάλλευσης της επιχείρησης προς τον κύκλο εργασιών αυτής.

$$\text{Αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους}^{26} = 100 \frac{\text{Καθαρά κέρδη εκμετάλλευσης}}{\text{Κύκλος εργασιών}}$$

Εξίσωση 11: Αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους

Όπως και με τον αριθμοδείκτη μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους μία τιμή 15% του δείκτη σημαίνει ότι σε κύκλο εργασιών 100 € το 15% αυτών (15 €) είναι τα καθαρά κέρδη της τράπεζας μετά την αφαίρεση των τόκων και των εξόδων προμηθειών καθώς και των λειτουργικών δαπανών. Με άλλα λόγια, για κάθε ένα ευρώ του κύκλου εργασιών τα 15 λεπτά (0,15€) αποτελούν το καθαρό κέρδος της τράπεζας. Όσο πιο υψηλός είναι ο δείκτης, τόσο πιο κερδοφόρα αναμένεται να είναι η υπό εξέταση τράπεζα.

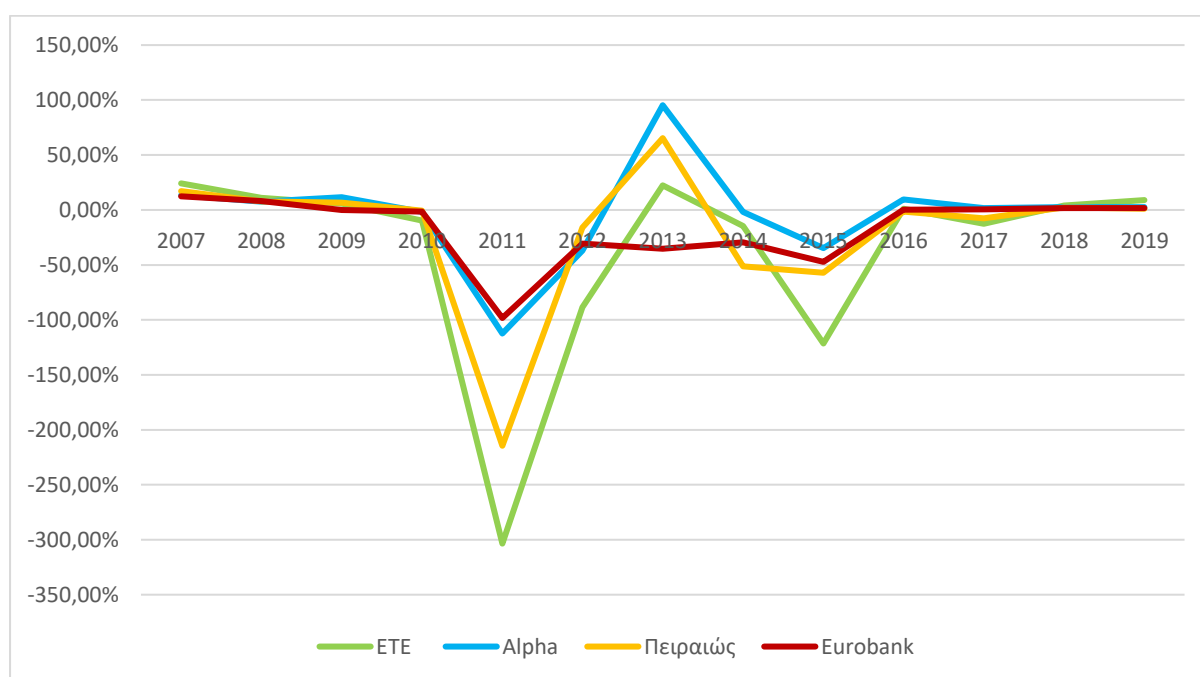
Για τις συστημικές τράπεζες, ο αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους, για τα έτη 2007-2019, κατέγραψε τις παρακάτω τιμές:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	24,19%	10,98%	5,65%	-9,54%	-303,52%	-88,66%	22,44%	-14,71%	-121,57%	1,15%	-12,68%	4,03%	9,04%
<b>Alpha Bank</b>	13,22%	7,48%	11,72%	-1,74%	-112,40%	-37,16%	95,28%	-1,85%	-34,84%	9,68%	1,71%	2,69%	2,59%
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	17,28%	7,92%	6,75%	-0,73%	-214,51%	-16,14%	65,35%	-51,21%	-57,24%	-1,38%	-7,63%	2,29%	1,21%
<b>Eurobank Ergasias</b>	12,42%	8,21%	0,05%	-1,61%	-98,27%	-30,51%	-35,42%	-29,54%	-47,11%	0,24%	0,55%	1,59%	1,59%

Πίνακας 12: Αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

<sup>26</sup> Σελ. 135, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

Η πορεία του δείκτη (Γράφημα 12) είναι χαρακτηριστική της περιόδου που εξετάζουμε και των προβλημάτων που ανέκυψαν στις συστημικές τράπεζες της Ελλάδος και εν γένει στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Από το 2007 και μετά παρατηρείται βαθμιαία πτώση του δείκτη, ενώ από το 2010 και μετά η πτώση που εμφανίζει ο δείκτης και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες, είναι έντονη, γεγονός που αντικατοπτρίζει τις απώλειες εσόδων που αντιμετώπισαν οι τράπεζες. Παρά την σύντομη ανάκαμψη που εμφάνισαν το 2013 οι τρεις από τις τέσσερις τράπεζες που εξετάζουμε (Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Alpha Bank και Τράπεζα Πειραιώς), οι απώλειες συνεχίστηκαν και για τα έτη 2014-2015, οπότε και επιβλήθηκε ο περιορισμός στην κίνηση κεφαλαίων. Παρά τις τρεις ανακεφαλαιοποιήσεις των συστημικών τραπεζών και την αναστροφή του κλίματος από το 2018 και μετά, καμία από τις συστημικές τράπεζες δεν κατάφερε να επανέλθει στα επίπεδα του 2007.



Γράφημα 11: Αριθμοδείκτης καθαρού περιθωρίου κέρδους. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.11 Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων

Ο αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων έχει ως σκοπό να μετρήσει το πόσο αποδοτικά χρησιμοποιούνται τα κεφάλαια, που έχουν εισφέρει οι φορείς της επιχείρησης, από την διοίκηση της επιχείρησης και συνεπώς από την ίδια την επιχείρηση. Για το υπολογισμό του αριθμοδείκτη πρέπει να διαιρέσουμε τα καθαρά κέρδη εκμετάλλευσης με το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων.

$$\text{Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων}^{27} = 100 \frac{\text{Καθαρά κέρδη εκμετάλλευσης}}{\text{Σύνολο ιδίων κεφαλαίων}}$$

Εξίσωση 12: Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων

Ο αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων αποτελεί ένα σημαντικό κριτήριο για την απόφαση των επενδυτών να τοποθετήσουν κεφάλαια στην επιχείρηση. Στην περίπτωση που η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων είναι πολύ χαμηλή σε σύγκριση με άλλες επιχειρήσεις, οι επενδυτές θα είναι διστακτικοί στο να τοποθετήσουν κεφάλαια σε αυτήν, δεδομένου ότι υπάρχουν επενδύσεις με μεγαλύτερη αποδοτικότητα. Γενικά, η τιμή του αριθμοδείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων πρέπει να είναι υψηλότερη από το επιτόκιο χωρίς κίνδυνο (risk free rate).

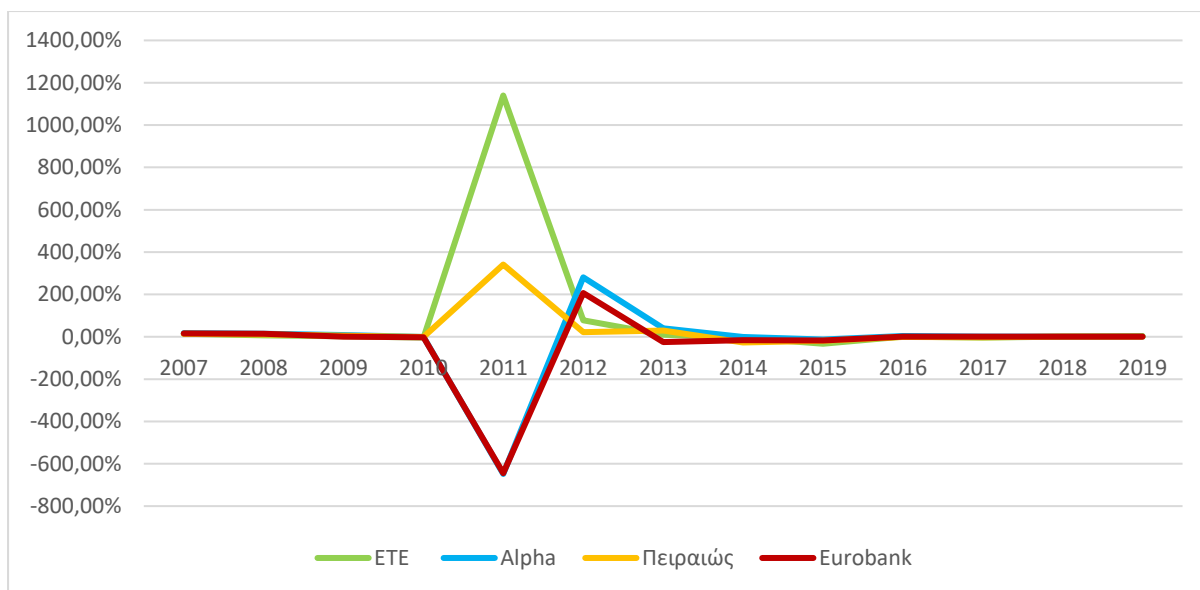
Στην περίπτωση των συστημικών τραπεζών, ο αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων, για τα έτη 2007-2019, διαμορφώθηκε ως εξής:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	13,99%	7,47%	2,74%	-4,11%	1139,80%	77,36%	9,68%	-4,41%	-32,89%	0,39%	-3,99%	1,34%	3,02%
<b>Alpha Bank</b>	16,68%	14,11%	8,98%	-1,27%	-648,07%	280,76%	39,97%	-0,86%	-12,26%	2,99%	0,48%	0,81%	0,67%
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	14,37%	10,95%	5,69%	-0,65%	341,17%	21,99%	29,80%	-26,93%	-18,92%	-0,41%	-2,14%	0,68%	0,36%
<b>Eurobank Ergasias</b>	15,04%	14,64%	0,05%	-1,62%	-644,46%	206,72%	-25,18%	-15,29%	-17,14%	0,08%	0,17%	0,75%	0,53%

Πίνακας 13: Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι το 2010 οι τιμές του αριθμοδείκτη γίνονται αρνητικές, ενώ για τα επόμενα έτη μέχρι το 2013 (πρώτη ανακεφαλαιοποίηση) εμφανίζονται έντονες εξάρσεις στον δείκτη με μεγάλες αρνητικές και θετικές τιμές. Από το 2014 και μετά, οι τιμές του αριθμοδείκτη παραμένουν αρνητικές ή οριακά μεγαλύτερες του μηδενός (Γράφημα 13).

<sup>27</sup> Σελ. 137, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.



Γράφημα 12: Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.12 Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων

Ο αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων απεικονίζει την ικανότητα της επιχείρησης στην δημιουργία κερδών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι, συγκρίνει τα λειτουργικά αποτελέσματα της υπό εξέταση επιχείρησης με τα συνολικά κεφάλαια που διαχειρίζεται. Για τον υπολογισμό του αριθμοδείκτη διαιρούμε το άθροισμα των καθαρών κερδών εκμετάλλευσης και των χρηματοοικονομικών εξόδων προς το σύνολο των απασχολούμενων κεφαλαίων.

$$\text{Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων}^{28} = 100 \frac{\text{Καθαρά κέρδη εκμετ/σης} + \text{Χρηματ/κα έξοδα (1 - συν/της φορολογίας)}}{\text{Συνολικά απασχολούμενα κεφάλαια}}$$

Εξίσωση 13: Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων

Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε από την «Εξίσωση 12», ο αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων εκφράζεται με την μορφή ποσοστού. Η τιμή του δε, είναι καλό να ξεπερνάει το επιτόκιο δανεισμού της επιχείρησης διότι έτσι η επιχείρηση καλύπτει να

<sup>28</sup> Σελ. 139, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

χρηματοοικονομικά της έξοδα ενώ αποτελεί ένα θετικό κριτήριο αξιολόγησης του πιστωτικού κινδύνου της επιχείρησης.

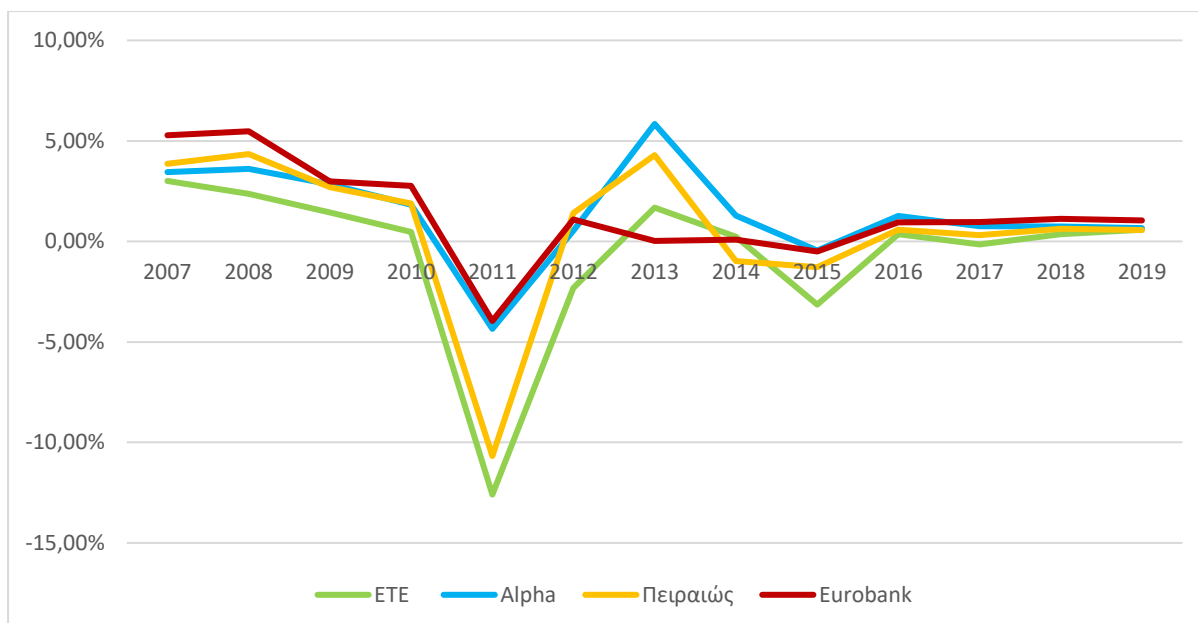
Όσον αφορά τις συστημικές τράπεζες, ο αριθμοδείκτης συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων, για την περίοδο 2007-2019, διαμορφώθηκε ως εξής:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	3,01%	2,37%	1,44%	0,48%	-12,59%	-2,32%	1,67%	0,23%	-3,14%	0,35%	-0,15%	0,36%	0,59%
<b>Alpha Bank</b>	3,45%	3,61%	2,84%	1,82%	-4,35%	0,53%	5,84%	1,28%	-0,45%	1,26%	0,75%	0,74%	0,67%
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	3,86%	4,34%	2,71%	1,88%	-10,67%	1,41%	4,30%	-0,99%	-1,28%	0,59%	0,30%	0,63%	0,56%
<b>Eurobank Ergasias</b>	5,29%	5,48%	2,99%	2,77%	-3,96%	1,09%	0,03%	0,08%	-0,50%	0,95%	0,96%	1,13%	1,04%

Πίνακας 14: Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019

|| Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Παρατηρώντας το «Γράφημα 14», θα διαπιστώσουμε ότι ο αριθμοδείκτης, από το 2007 έχει μία ελαφριά πτωτική κλίση, ενώ το 2010 (χρονιά εμφάνισης της πιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα) η πτώση του δείκτη είναι απότομη και οι τιμές του γίνονται αρνητικές. Ο αριθμοδείκτης παρουσιάζει σημάδια ανάκαμψης την περίοδο 2012-2013 (πρώτη ανακεφαλαιοποίηση). Από το 2013 και μετά, επανεμφανίζονται οι πτωτικές τάσεις οι οποίες διαρκούν μέχρι το 2015, χρονιά που επιβάλλεται ο περιορισμός στην κίνηση κεφαλαίων και λαμβάνει χώρα η Τρίτη ανακεφαλαιοποίηση των συστημικών τραπεζών. Από το 2015 και μετά, η τάση του δείκτη είναι ελαφρώς ανοδική ενώ ο δείκτης βλέπουμε ότι από 2018 και μετά έχει σταθεροποιηθεί, σε χαμηλά όμως επίπεδα σε σύγκριση με το 2007.



Γράφημα 13: Αριθμοδείκτης αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019

|| Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.13 Αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης

Ο αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης μετρά την επίδραση των ξένων κεφαλαίων στα κέρδη της επιχείρησης, δηλαδή το κατά πόσο η χρήση ξένων κεφαλαίων δημιουργεί μεγαλύτερες αποδόσεις στους μετόχους, από την χρήση των ιδίων κεφαλαίων αυτής. Για τον απολογισμό του αριθμοδείκτη θα χρειαστεί να διαιρέσουμε τους δύο αριθμοδείκτες με τους οποίους ασχοληθήκαμε στις προηγούμενες ενότητες, τον αριθμοδείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων με τον αριθμοδείκτη αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων. Ο τύπος υπολογισμού του αριθμοδείκτη οικονομικής μόχλευσης είναι ο εξής:

$$\text{Αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης}^{29} = \frac{\text{Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων}}{\text{Αποδοτικότητα συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων}}$$

Εξίσωση 14: Αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης

<sup>29</sup> Σελ. 141, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

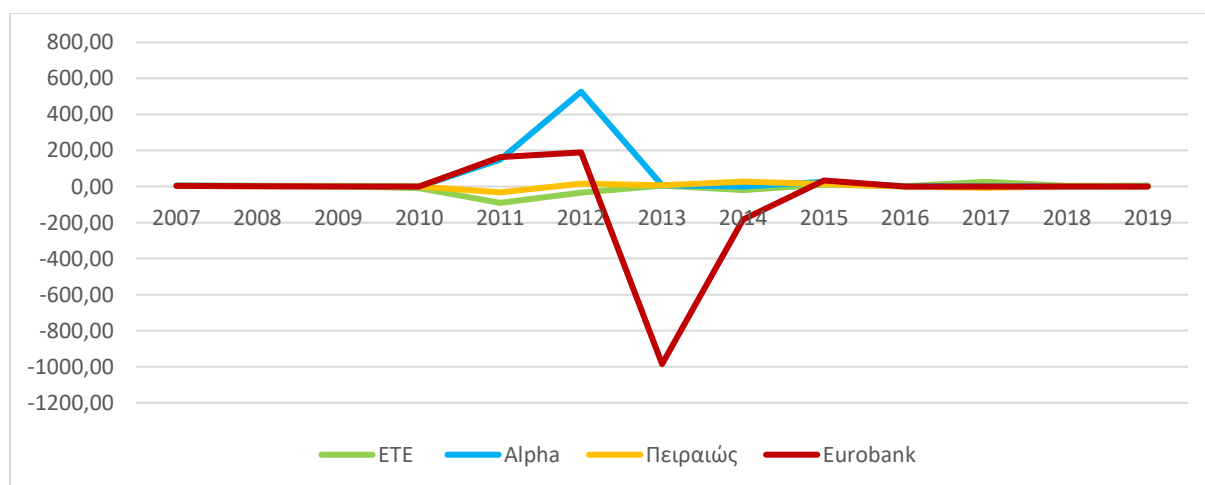
Όταν ο αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης έχει τιμή μεγαλύτερη της μονάδας η χρήση των δανειακών κεφαλαίων είναι επωφελής για την οικονομική μονάδα διότι αυτό σημαίνει ότι τα έσοδα που δημιουργούν τα δανειακά κεφάλαια υπερκαλύπτουν το κόστος αυτών. Στην περίπτωση λοιπόν που ο αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης έχει τιμή μικρότερη της μονάδας, τότε το κόστος δανεισμού της επιχείρησης είναι μεγαλύτερο από την απόδοση των δανειζόμενων κεφαλαίων.

Στην περίπτωση των υπό εξέταση τραπεζών, ο αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης για την περίοδο 2007-2019, λαμβάνει τις τιμές που εμφανίζονται στον «Πίνακα 12»:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	4,65	3,16	1,91	-8,61	-90,50	-33,38	5,79	-19,26	10,49	1,11	26,42	3,73	5,12
<b>Alpha Bank</b>	4,83	3,91	3,16	-0,70	149,02	526,15	6,84	-0,67	26,98	2,37	0,64	1,10	1,01
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	3,72	2,52	2,10	-0,34	-31,96	15,59	6,93	27,33	14,76	-0,69	-7,03	1,07	0,63
<b>Eurobank Ergasias</b>	2,84	2,67	0,02	-0,59	162,91	189,71	-984,78	-182,96	34,19	0,08	0,18	0,67	0,51

Πίνακας 15: Αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι το 2010 ο δείκτης παίρνει αρνητικές τιμές και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες ενώ μέχρι και το 2017 εμφανίζει έντονες αυξομειώσεις (Γράφημα 15). Από το 2018 και μετά ο δείκτης φαίνεται να σταθεροποιείται χωρίς όμως, στις περισσότερες περιπτώσεις, να επανέρχεται στα επίπεδα της διετίας 2007-2008.



Γράφημα 14: Αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.14 Αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων

Ο αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων συγκρίνει τις καθαρές πωλήσεις που έχει πραγματοποιήσει μία επιχείρηση, μέσα στην λογιστική χρήση, με τα ίδια κεφάλαια αυτής. Είναι ένας δείκτης ο οποίος μετράει το πόσο αποτελεσματικά χρησιμοποιεί η επιχείρηση τα ίδια κεφάλαια που διαθέτει προκειμένου να δημιουργήσει πωλήσεις. Ο υπολογισμός του αριθμοδείκτη γίνεται με το πηλίκο των καθαρών πωλήσεων προς το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της επιχείρησης (Εξίσωση 14), έχοντας υπολογίσει την μεταβολή των ιδίων κεφαλαίων κατά την διάρκεια της οικονομικής χρήσης.

$$\text{Αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων}^{30} = \frac{\text{Καθαρές πωλήσεις}}{\frac{\text{Ίδια κεφάλαια αρχής} + (\text{μεταβολή ιδίων κεφαλαίων} \times \text{ημέρες απασχόλησης στην επιχείρηση})}{365}}$$

Εξίσωση 15: Αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων

Υψηλές τιμές του δείκτη υποδηλώνουν ότι η επιχείρηση μπορεί να πραγματοποιεί μεγάλο όγκο πωλήσεων χωρίς να δεσμεύει μεγάλο τμήμα των κεφαλαίων των μετόχων. Με τον τρόπο αυτό η επιχείρηση επιτυγχάνει υψηλή αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων και υψηλή κερδοφορία.

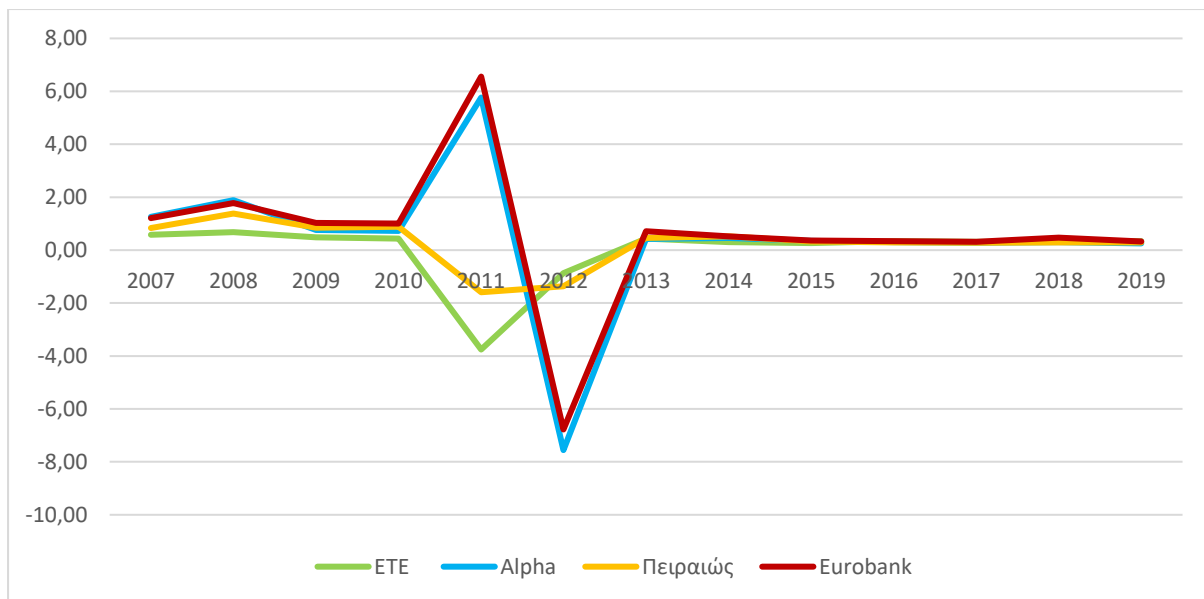
Όσον αφορά τις συστημικές τράπεζες που εξετάζουμε, ο αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων για τα έτη 2007-2019, έλαβε τις παρακάτω τιμές:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	0,58	0,68	0,48	0,43	-3,76	-0,87	0,43	0,30	0,27	0,34	0,31	0,33	0,33
<b>Alpha Bank</b>	1,26	1,88	0,77	0,73	5,77	-7,56	0,42	0,46	0,35	0,31	0,28	0,30	0,26
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	0,83	1,38	0,84	0,89	-1,59	-1,36	0,46	0,53	0,33	0,30	0,28	0,29	0,29
<b>Eurobank Ergasias</b>	1,21	1,78	1,03	1,01	6,56	-6,78	0,71	0,52	0,36	0,33	0,31	0,47	0,33

Πίνακας 16: Αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

<sup>30</sup> Σελ. 157, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.





Γράφημα 15: Αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Από τον «Πίνακα 13» και το «Γράφημα 15», μπορούμε να διακρίνουμε ότι κατά την περίοδο 2010-2013 ο αριθμοδείκτης ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων εμφανίζει έντονες διακυμάνσεις, γεγονός που πιθανόν οφείλεται στην εμφάνιση της πιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα (2010) και στην πρώτη ανακεφαλαιοποίηση που πραγματοποίησαν οι τέσσερις συστημικές τράπεζες (2012-2013). Από το 2013 και έπειτα οι τιμές του δείκτη σταθεροποιούνται.

### 3.15 Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων

Ο αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων υπολογίζεται από το πηλίκο των συνολικών λειτουργικών εξόδων της επιχείρησης προς το σύνολο των καθαρών πωλήσεων που πραγματοποίησε αυτή, μέσα στην οικονομική χρήση (Εξίσωση 15).

$$\text{Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων}^{31} = 100 \frac{\text{Κόστος πωληθέντων} + \text{Λειτουργικά Έξοδα}}{\text{Σύνολο καθαρών πωλήσεων}}$$

Εξίσωση 16: Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων

<sup>31</sup> Σελ. 159, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

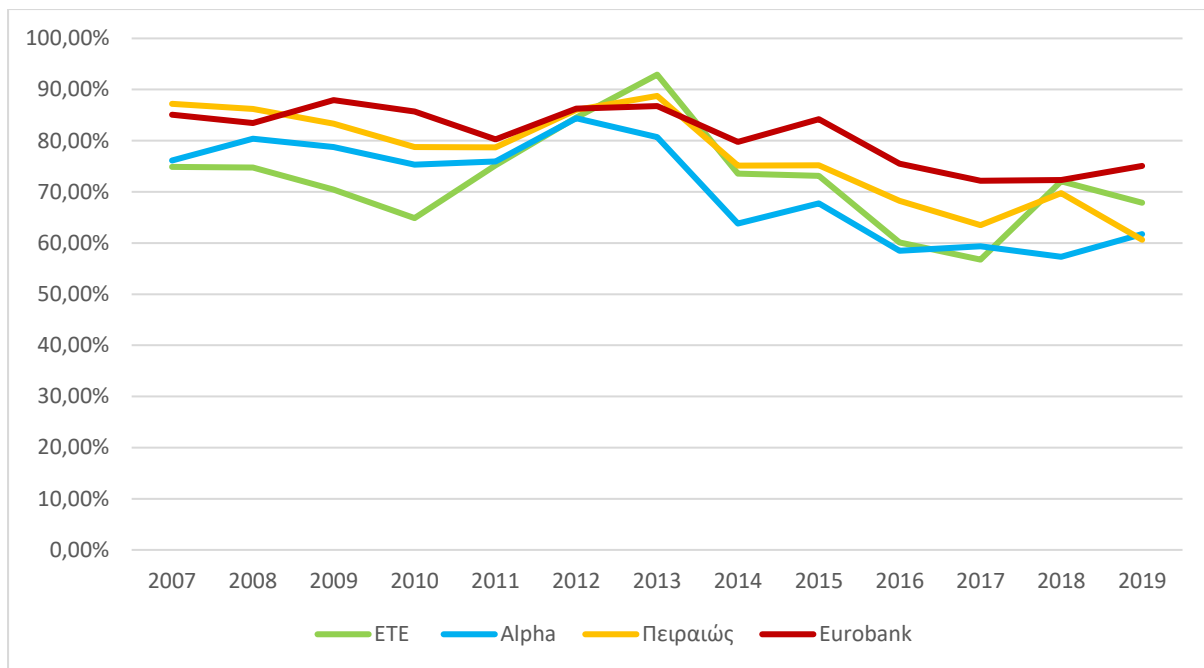
Οι τιμές που λαμβάνει ο δείκτης κυμαίνονται μεταξύ 0% και 100% και απεικονίζουν το ποσοστό του λειτουργικού κόστους της επιχείρησης επί των καθαρών πωλήσεων που αυτή πραγματοποίησε. Όσο πιο μικρή είναι η τιμή του δείκτη τόσο πιο αποδοτικά αναμένεται να λειτουργήσει η επιχείρηση, διότι το μεγάλο περιθώριο κέρδους που έχει, της δίνει την δυνατότητα να καλύψει εύκολα τα μη λειτουργικά κόστη και έξοδα που μπορεί να έχει μέσα στην χρήση.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι τιμές που έλαβε ο αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες την περίοδο 2007-2019.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	74,91%	74,78%	70,47%	64,85%	75,21%	84,50%	92,92%	73,58%	73,13%	60,13%	56,75%	72,04%	67,84%
<b>Alpha Bank</b>	76,15%	80,38%	78,77%	75,29%	75,93%	84,40%	80,67%	63,79%	67,74%	58,46%	59,39%	57,31%	61,72%
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	87,20%	86,21%	83,33%	78,74%	78,71%	85,99%	88,75%	75,13%	75,19%	68,25%	63,51%	69,74%	60,63%
<b>Eurobank Ergasias</b>	85,10%	83,49%	87,93%	85,71%	80,25%	86,28%	86,75%	79,77%	84,22%	75,52%	72,17%	72,33%	75,05%

Πίνακας 17: Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Μπορούμε να παρατηρήσουμε μία αύξηση στις τιμές του δείκτη από το 2011 και μετά (Γράφημα 16) η οποία και διατηρείται μέχρι και το 2013, οπότε και ο δείκτης αποκτά πτωτική τάση και για τις τέσσερις τράπεζες. Αυτή η πτωτική τάση συνεχίζεται μέχρι και το 2019 με αποτέλεσμα ο δείκτης λειτουργικών εξόδων να κυμαίνεται σε χαμηλότερες τιμές σε σύγκριση με το 2007. Η πτωτική τάση του αριθμοδείκτη λειτουργικών εξόδων οφείλεται κυρίως στην προσπάθεια των τεσσάρων συστημικών τραπεζών να μειώσουν τα λειτουργικά τους έξοδα μέσω κυρίως της μείωσης του απασχολούμενου προσωπικού και της συρρίκνωσης του δικτύου καταστημάτων τους (Γράφημα 1 και 2).



Γράφημα 16: Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.16 Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις

Ο υπό εξέταση αριθμοδείκτης υπολογίζει το πόσες οι καθαρές πωλήσεις της επιχείρησης, μέσα στην χρήση, καλύπτουν τα λειτουργικά έξοδα αυτής. Η διαφορά του συγκεκριμένου αριθμοδείκτη, σε σύγκριση με τον αριθμοδείκτη λειτουργικών εξόδων, βρίσκεται στο γεγονός ότι για τον υπολογισμό του δεν χρησιμοποιούμε το κόστος πωληθέντων αλλά μόνο τα λειτουργικά έξοδα. Επομένως η εξίσωση υπολογισμού του αριθμοδείκτη λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις είναι της μορφής:

$$\text{Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις}^{32} = 100 \frac{\text{Λειτουργικά έξοδα}}{\text{Σύνολο καθαρών πωλήσεων}}$$

Εξίσωση 17: Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις

<sup>32</sup> Σελ. 160, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

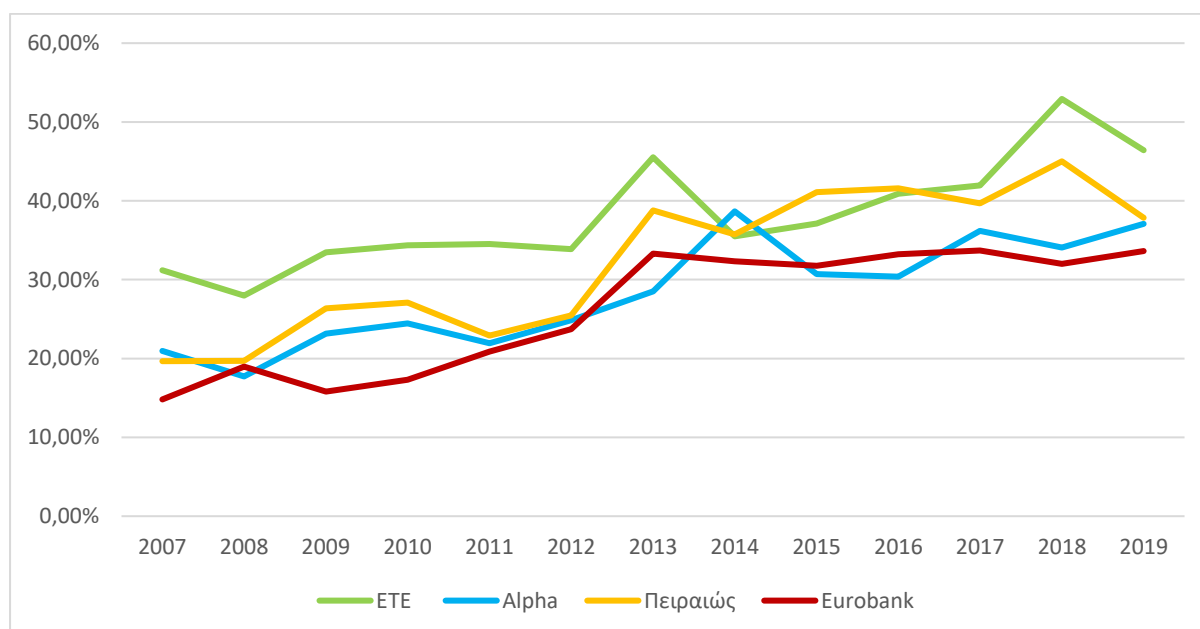
Κατά τα έτη 2007-2019 οι τιμές που έλαβε ο αριθμοδείκτης, όσον αφορά τις τέσσερις συστημικές τράπεζες, είναι αυτές που παρουσιάζονται στον «Πίνακα 15».

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	31,20%	27,98%	33,49%	34,38%	34,54%	33,87%	45,53%	35,50%	37,12%	40,92%	41,97%	52,93%	46,42%
<b>Alpha Bank</b>	20,98%	17,73%	23,16%	24,47%	21,95%	24,86%	28,50%	38,66%	30,70%	30,38%	36,20%	34,07%	37,07%
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	19,66%	19,71%	26,38%	27,10%	22,91%	25,47%	38,77%	35,73%	41,08%	41,58%	39,66%	45,01%	37,84%
<b>Eurobank Ergasias</b>	14,81%	18,99%	15,82%	17,31%	20,88%	23,70%	33,30%	32,33%	31,78%	33,24%	33,70%	32,00%	33,64%

Πίνακας 18: Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις. Περίοδος 2007-2019

|| Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

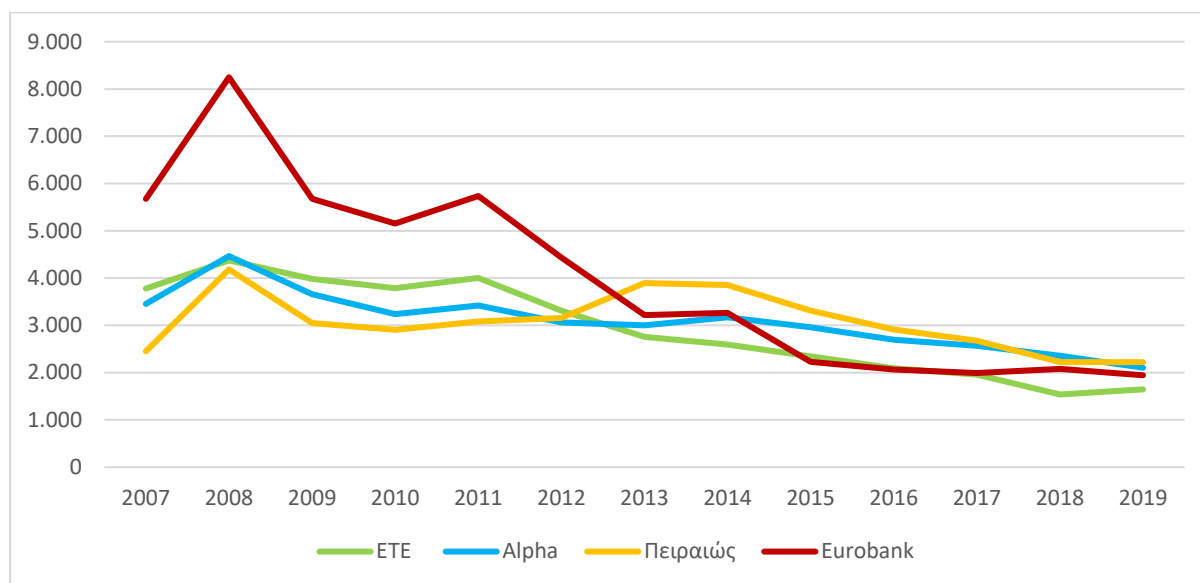
Μπορούμε να παρατηρήσουμε (Γράφημα 17) ότι ο αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις παρουσιάζει ανοδικές τάσεις και για τις τέσσερις υπό εξέταση τράπεζες, σε αντίθεση με τον αριθμοδείκτη λειτουργικών εξόδων που η πορεία του είναι αντίθετη. Παρά τις προσπάθειες των τραπεζών για μείωση του λειτουργικού τους κόστους, η πορεία του δείκτη δεν είναι πτωτική.



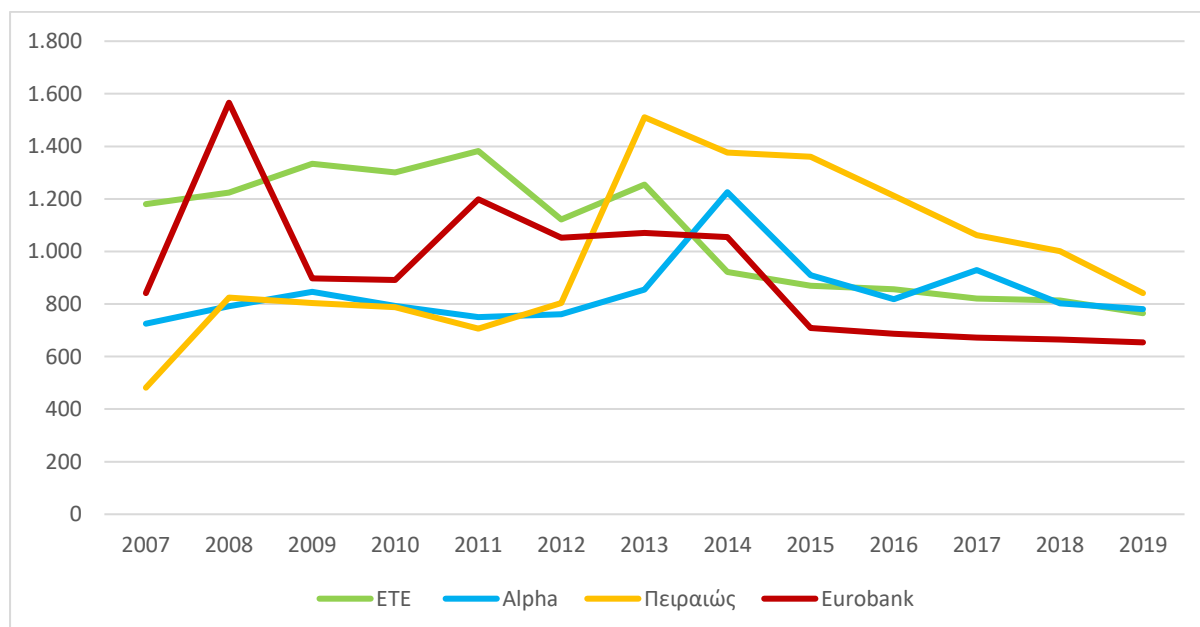
Γράφημα 17: Αριθμοδείκτης λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις. Περίοδος 2007-2019

|| Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Η αδυναμία αυτή των τραπεζών να μειώσουν τις τιμές του δείκτη οφείλεται στις πτωτικές τάσεις που παρουσιάζει το σύνολο των καθαρών τους πωλήσεων. Κατ' επέκταση, παρόλο που ο αριθμητής του πηλίκου (λειτουργικά έξοδα) μειώνεται, η ταυτόχρονη και μεγαλύτερη μείωση του παρονομαστή (σύνολο καθαρών πωλήσεων) οδηγεί την τιμή του δείκτη σε άνοδο.



Γράφημα 18: Σύνολο καθαρών πωλήσεων σε εκατ. Ευρώ. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών



Γράφημα 19: Λειτουργικά έξοδα σε εκατ. Ευρώ. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.17 Αριθμοδείκτης καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολούμενων

Ο αριθμοδείκτης αυτός συσχετίζει τα καθαρά λειτουργικά κέρδη της επιχείρησης με το σύνολο των αμοιβών των εργαζομένων της οικονομικής μονάδας. Με τον υπολογισμό του αριθμοδείκτη καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολούμενων και με την διαχρονική του παρακολούθηση μπορούμε να δούμε την επίδραση που έχουν στα κέρδη της οικονομικής μονάδας οι μεταβολές στις αμοιβές των απασχολούμενων ενώ μπορούμε να συλλέξουμε σημαντικές πληροφορίες για την παραγωγικότητα αυτών. Ο υπολογισμός του αριθμοδείκτη παρουσιάζεται στην εξίσωση που ακολουθεί:

$$\text{Αριθμοδείκτης καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολούμενων}^{33} = 100 \frac{\text{Καθαρά λειτουργικά κέρδη}}{\text{Αμοιβές απασχολούμενων}}$$

Εξίσωση 18: Αριθμοδείκτης καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολούμενων

Κατά τα έτη 2007-2019, ο αριθμοδείκτης καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολούμενων, όσον αφορά τις συστημικές τράπεζες, διαμορφώθηκε ως εξής:

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	103,93%	54,27%	22,61%	-38,73%	-1171,60%	-365,88%	67,54%	-64,97%	-482,37%	4,16%	-46,70%	11,74%	26,05%
Alpha Bank	118,18%	77,87%	103,87%	-13,97%	-982,80%	-278,61%	683,51%	-11,08%	-256,93%	65,00%	11,68%	17,17%	15,76%
Τράπεζα Πειραιώς	166,50%	74,93%	48,25%	-5,16%	-1778,19%	-120,11%	287,75%	-255,46%	-245,62%	-6,40%	-36,32%	8,78%	5,64%
Eurobank Ergasias	155,97%	81,76%	0,59%	-17,11%	-836,65%	-232,65%	-193,38%	-168,83%	-281,77%	1,30%	2,76%	8,64%	8,61%

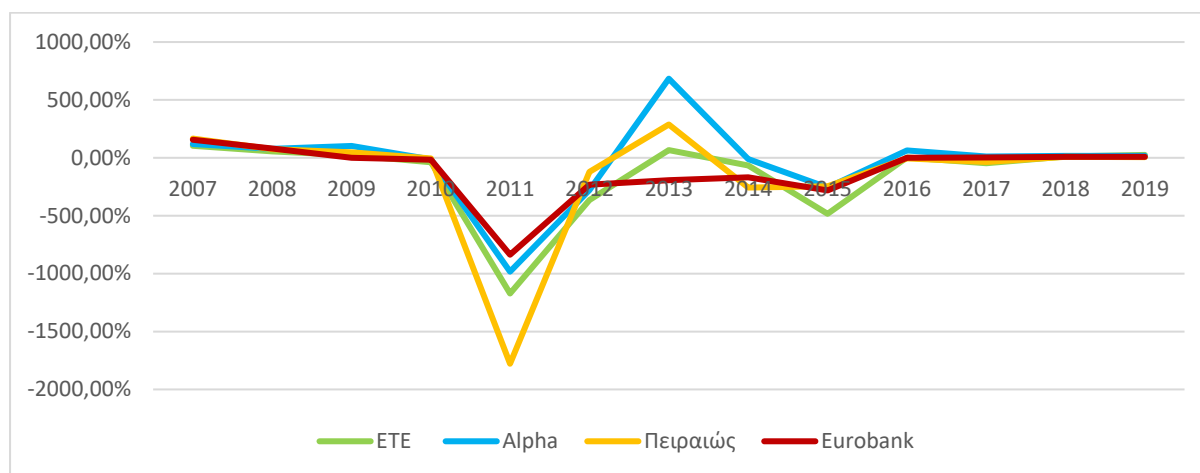
Πίνακας 19: Αριθμοδείκτης καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολούμενων. Περίοδος 2007-2019

|| Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι κατά την περίοδο 2010-2017 ο αριθμοδείκτης εμφανίζει έντονες διακυμάνσεις (Γράφημα 20), λαμβάνοντας πολύ μεγάλες θετικές και αρνητικές τιμές. Το φαινόμενο αυτό μπορούμε να το παρατηρήσουμε και σε προηγούμενους αριθμοδείκτες και

<sup>33</sup> Σελ. 161, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

οφείλεται κυρίως στην πιστωτική κρίση που εμφανίστηκε στην Ελλάδα το 2010 και στα γεγονότα που ακολούθησαν αυτής (πρώτη, δεύτερη και τρίτη ανακεφαλαιοποίηση, περιορισμός κίνησης κεφαλαίων). Από το 2018 και ύστερα οι τιμές του αριθμοδείκτη φαίνεται να σταθεροποιούνται.



Εξίσωση 19: Αριθμοδείκτης καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολούμενων. Περίοδος 2007-2019

|| Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.18 Αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή

Ο αριθμοδείκτης κερδών ανά μετοχή συσχετίζει τα αποτελέσματα που πραγματοποίησε η επιχείρηση, μέσα στην χρήση, με τον αριθμό των μετοχών που διαπραγματεύεται στην αγορά. Με την χρήση του συγκεκριμένου δείκτη, μπορεί εύκολα ο κάθε επενδυτής να υπολογίσει εύκολα το ποσό των κερδών της επιχείρησης που αναλογεί στις μετοχές που έχει στο χαρτοφυλάκιο του. Ο τύπος υπολογισμού του αριθμοδείκτη είναι ο εξής:

$$\text{Αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή}^{34} = \frac{\text{Συνολικά καθαρά κέρδη ανά μετοχή}}{\text{Μέσος αριθμός μετοχών σε κυκλοφορία}}$$

Εξίσωση 20: Αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή

<sup>34</sup> Σελ. 168, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

Για τον υπολογισμό του αριθμοδείκτη χρησιμοποιούμε τον μέσο αριθμό μετοχών σε κυκλοφορία προκειμένου να υπολογίσουμε τυχών μεταβολές στον αριθμό των μετοχών κατά την διάρκεια της χρήσης. Ο τύπος για τον υπολογισμό του μέσου αριθμού μετοχών φαίνεται παρακάτω<sup>35</sup>:

$$\text{Μέσος αριθμός μετοχών} = \text{Αριθμός μετοχών αρχής} + \frac{\text{Μεταβολή αριθμού μετοχών} \times \text{ημέρες απασχόλησης στην επιχείρηση}}{365 \text{ ημέρες}}$$

Εξίσωση 21: Μέσος αριθμός μετοχών

Για την περίπτωση των συστημικών τραπεζών, ο αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή, περιόδου 2007-2019, διαμορφώθηκε ως εξής:

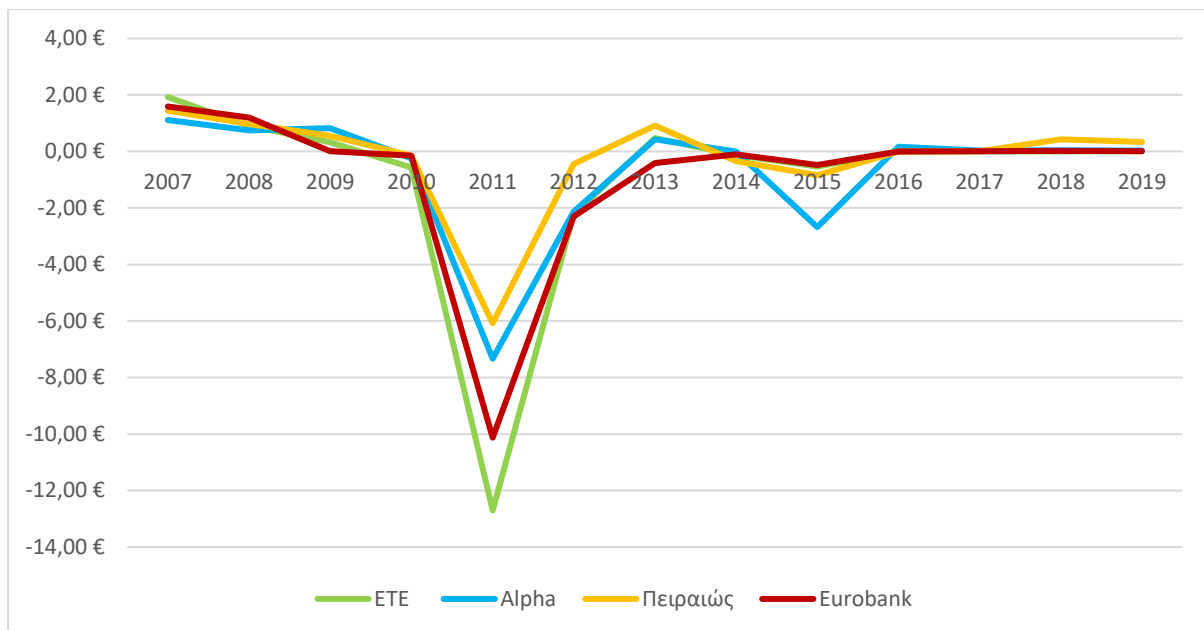
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	1,92 €	0,91 €	0,32 €	-0,57 €	-12,70 €	-2,22 €	0,47 €	-0,12 €	-0,54 €	-0,002 €	0,001 €	0,001 €	0,01 €
<b>Alpha Bank</b>	1,11 €	0,75 €	0,82 €	-0,24 €	-7,33 €	-2,13 €	0,43 €	-0,005 €	-2,68 €	0,17 €	0,03 €	0,04 €	0,04 €
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	1,45 €	0,97 €	0,56 €	-0,15 €	-6,08 €	-0,45 €	0,92 €	-0,34 €	-0,84 €	-0,0004 €	0,003 €	0,42 €	0,34 €
<b>Eurobank Ergasias</b>	1,59 €	1,20 €	0,01 €	-0,15 €	-10,13 €	-2,30 €	-0,41 €	-0,11 €	-0,48 €	0,002 €	0,01 €	0,02 €	0,01 €

Πίνακας 20: Αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Από το 2007 και μετά, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ο αριθμοδείκτης κερδών ανά μετοχή παρουσιάζει μία σταθερή πτώση, οπότε με την εμφάνιση της πιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα το 2010 η πτωτική τάση του αριθμοδείκτη γίνεται πιο έντονη, με αυτόν να λαμβάνει αρνητικές τιμές. Ο αριθμοδείκτης παίρνει θετικό πρόσημο και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες από το 2017 και μετά, αν και οι τιμές του σε αρκετές περιπτώσεις είναι πολύ χαμηλές.

<sup>35</sup> Ο τύπος υπολογισμού του μέσου αριθμού μετοχών δεν ισχύει στην περίπτωση που μία επιχείρηση μεταβάλλει το μετοχικό της κεφάλαιο ύστερα από κεφαλαιοποίηση αποθεματικών ή της υπεραξίας των παγίων στοιχείων της ή λόγω σύμπτυξης ή κατάτμησης. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση που εξαιτίας των προαναφερόμενων λόγων η οικονομική μονάδα προβεί σε διανομή δωρεάν μετοχών.





Γράφημα 20: Αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.19 Αριθμοδείκτης τιμή προς κέρδη ανά μετοχή (P/E)

Ο αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή (price to earnings ratio, P/E) σχετίζει την αγοραία αξία της μετοχής με τα κέρδη ανά μετοχή. Πρόκειται για έναν από τους πιο διαδεδομένους αριθμοδείκτες ο οποίος απεικονίζει το χρονικό διάστημα που απαιτείται προκειμένου να εισπραχθεί το κεφάλαιο το οποίο έχει επενδυθεί. Ο υπολογισμός του αριθμοδείκτη δίνεται από την «Εξίσωση 21»:

$$\text{Τιμή προς κέρδη ανά μετοχή}^{36} = \frac{\text{Χρηματιστηριακή αξία μετοχής}}{\text{Κέρδη ανά μετοχή}}$$

Εξίσωση 22: Αριθμοδείκτης τιμή προς κέρδη ανά μετοχή

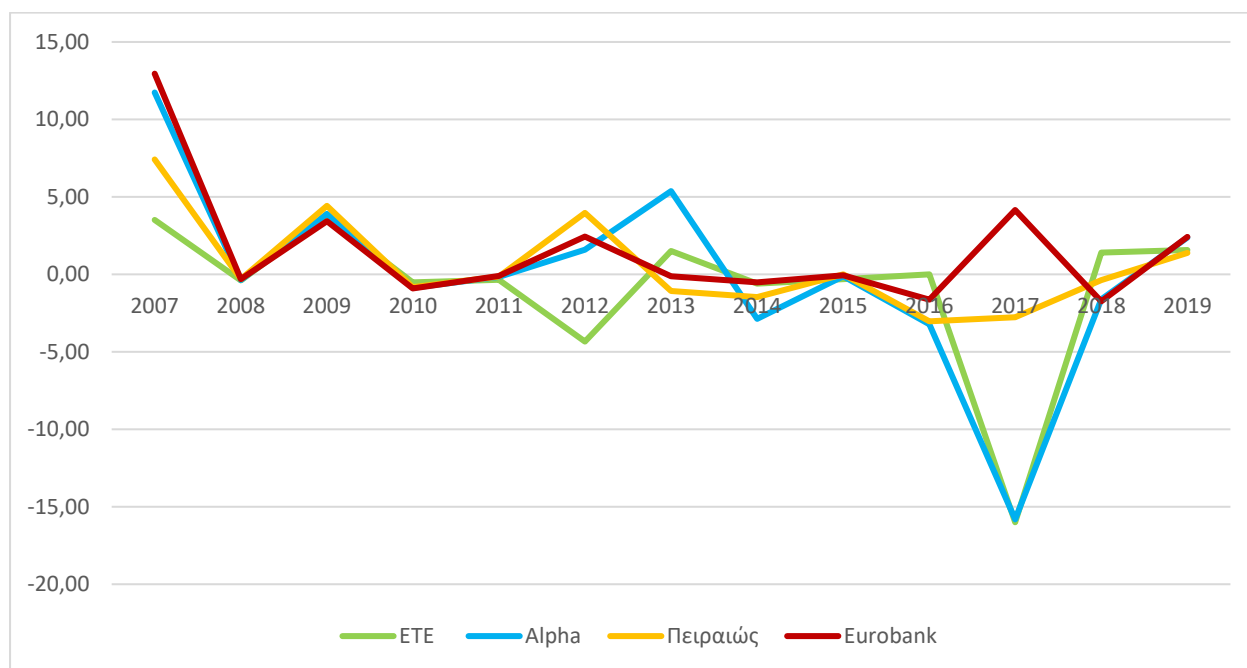
Οι τιμές που έλαβε ο δείκτης για την περίοδο 2007-2019 είναι οι εξής:

<sup>36</sup> Σελ. 179, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<b>Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος</b>	3,51	-0,39	3,69	-0,51	-0,36	-4,33	1,50	-0,60	-0,30	0,00	-16,00	1,41	1,58
<b>Alpha Bank</b>	11,74	-0,37	3,90	-0,86	-0,16	1,60	5,37	-2,87	-0,12	-3,22	-15,81	-1,60	2,38
<b>Τράπεζα Πειραιώς</b>	7,42	-0,31	4,42	-0,82	-0,15	3,98	-1,07	-1,47	0,00	-3,03	-2,77	-0,38	1,39
<b>Eurobank Ergasias</b>	12,95	-0,31	3,43	-0,91	-0,11	2,45	-0,12	-0,51	-0,06	-1,63	4,15	-1,74	2,42

Πίνακας 21: Αριθμοδείκτης τιμή προς κέρδη ανά μετοχή. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

Οι τιμές του δείκτη εμφανίζουν πολλές διακυμάνσεις και σε αρκετές περιπτώσεις λαμβάνουν και αρνητικές τιμές, γεγονός που υποδηλώνει την έντονη αβεβαιότητα και τις απώλειες που υπέστησαν οι υπό εξέταση τράπεζες κατά την διάρκεια της πιστωτικής κρίσης και των ετών που ακολούθησαν αυτής.



Γράφημα 21: Αριθμοδείκτης τιμή προς κέρδη ανά μετοχή. Περίοδος 2007-2019 || Πηγή: Ετήσιες εκθέσεις τραπεζών

### 3.20 Αριθμοδείκτης μέρισμα ανά μετοχή

Με τον συγκεκριμένο αριθμοδείκτη μπορούμε να συσχετίσουμε την αξία της επένδυσης με την εισοδηματική της απόδοση. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι, η απόδοση της μετοχής, που προκύπτει από την μεταβολή της αξίας της, διαφέρει από το μέρισμα που αποδίδει αυτή στο ότι η πρώτη αποτελεί δυνητικό εισόδημα για τον επενδυτή ενώ το μέρισμα αποτελεί πραγματικό εισόδημα. Η απόδοση της μετοχής μετατρέπεται σε εισόδημα για τον επενδυτή μόνο στην περίπτωση που εκείνος αποφασίσει να την πουλήσει άμεσα. Ο τύπος υπολογισμού του αριθμοδείκτη είναι:

$$\text{Αριθμοδείκτης μέρισμα ανά μετοχή}^{37} = \frac{\text{Συνολικό μέρισμα}}{\text{Μέσος αριθμός μετοχών}}$$

Εξίσωση 23: Αριθμοδείκτης μέρισμα ανά μετοχή

Στην περίπτωση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, δεν μπορούμε να προβούμε στον υπολογισμό του αριθμοδείκτη μερίσματος ανά μετοχή διότι, για την περίοδο 2008-2019 και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες, ύστερα από απόφαση των διοικητικών τους συμβουλίων, δεν προχώρησαν στην απόδοση μερίσματος στους μετόχους τους. Μόνο η Τράπεζα Πειραιώς προχώρησε στην απόδοση μερίσματος κατά το έτος 2009. Γίνεται εύκολα κατανοητό ότι ο αριθμοδείκτης και των τεσσάρων τραπεζών ήταν ίσος με το μηδέν από το 2008 έως και το 2019.

### 3.21 Αριθμοδείκτης μερισματικής απόδοσης μετοχής

Ο αριθμοδείκτης μερισματικής απόδοσης μετοχής έχει παρόμοια ερμηνεία με τον αριθμοδείκτη μερίσματος ανά μετοχή, η διαφορά τους έγκειται στο γεγονός ότι η μερισματική απόδοση της μετοχής μετράει το ποσοστό του εισοδήματος που προσφέρει η μετοχή σε σύγκριση με την αγοραία αξία της. Για τον υπολογισμό του αριθμοδείκτη θα πρέπει να διαιρέσουμε το μέρισμα ανά μετοχή προς την αγοραία αξία της μετοχής.

---

<sup>37</sup> Σελ. 169, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

$$\text{Αριθμοδείκτης μερισματικής απόδοσης μετοχής}^{38} = 100 \frac{\text{Μέρισμα ανά μετοχή}}{\text{Αγοραία αξία μετοχής}}$$

Εξίσωση 24: Αριθμοδείκτης μερισματικής απόδοσης μετοχής

Όπως και στην περίπτωση του αριθμοδείκτη μερίσματος ανά μετοχή, έτσι και στον αριθμοδείκτη μερισματικής απόδοσης μετοχής δεν μπορούμε να προβούμε στον υπολογισμό του δείκτη περιόδου 2007-2013, που αφορά τις συστημικές τράπεζες διότι δεν προέβησαν στην απόδοση μερίσματος από το 2008 και μετά πλην της τράπεζας Πειραιώς το 2009.

---

<sup>38</sup> Σελ. 172, Αγγελόπουλος Παναγιώτης, Ηρειώτης Νικόλαος και Συριόπουλος Κωνσταντίνος, Χρηματοοικονομικά εργαλεία στήριξης των ειδικών μορφών πίστης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα 2008.

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η λιανική τραπεζική και κατ' επέκταση οι τέσσερις συστημικές τράπεζες, δέχθηκαν σημαντικές πιέσεις κατά την περίοδο της πιστωτικής κρίσης (2007-2013). Το τέλος της κρίσης βρίσκει το τραπεζικό σύστημα να λειτουργεί με μόνο το 20% των τραπεζικών ιδρυμάτων, ενώ πλέον μέσω της συνεχούς προσπάθειας των τραπεζών για μείωση του μεγέθους τους το τραπεζικό σύστημα απασχολεί το 56,22% του προσωπικού σε σχέση με το 2007. Την ίδια κατεύθυνση έχει ακολουθήσει και το δίκτυο καταστημάτων των τραπεζών, το οποίο από το 2007 έως σήμερα έχει συρρικνωθεί κατά 51,72%. Τα ίδια φαινόμενα παρατηρούμε και στις τρεις βασικές προϊόντικές ομάδες (στεγαστική πίστη, καταναλωτική πίστη, καταθέσεις) των συστημικών τραπεζών. Με την πάροδο της πρώτης ανακεφαλαιοποίησης των συστημικών τραπεζών (2012-2013) και των συγχωνεύσεων που πραγματοποιήθηκαν την ίδια περίοδο, η πτωτική πορεία στα μεγέθη της στεγαστικής πίστης, της καταναλωτικής πίστης και των καταθέσεων συνεχίστηκε και για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες.

Αν και στην συγκεκριμένη έρευνα δεν εξετάστηκε η ποιότητα των δανειακών χαρτοφυλακίων, η μείωση στα μεγέθη είναι ενδεικτική των προβλημάτων και των δυσκολιών που αντιμετώπισαν οι συστημικές τράπεζες κατά την περίοδο της πιστωτικής κρίσης και των τριών ανακεφαλαιοποιήσεων που ακολούθησαν. Πιο συγκεκριμένα, οι συνολικές απώλειες στα στεγαστικά χαρτοφυλάκια των συστημικών τραπεζών για την περίοδο 2013–2019 ανήλθαν στο 23,72%<sup>39</sup>. Την μεγαλύτερη μείωση εμφανίζει η Τράπεζα Eurobank Ergasias με απώλειες της τάξεως του 33,30% και ακολουθούν η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (23,06%) και η Τράπεζα Πειραιώς (22,25%), ενώ οι απώλειες για την Alpha Bank ανήλθαν στο 15,14%. Η καταναλωτική πίστη, η οποία αποτελεί μία από τις πιο αποδοτικές ομάδες προϊόντων της λιανικής τραπεζικής, εμφάνισε ακόμα μεγαλύτερες απώλειες κατά την ίδια περίοδο. Έτσι, και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες απώλεσαν το 46,93%<sup>40</sup> των δανειακών τους κεφαλαίων. Πιο συγκεκριμένα, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος παρουσίασε την μεγαλύτερη μείωση (64,76%) ενώ η Τράπεζα Eurobank Ergasias ακολούθησε πολύ κοντά με απώλειες της τάξης του 64,71%. Το σύνολο των καταναλωτικών δανείων της Τράπεζας Πειραιώς μειώθηκε κατά 41,26% και αυτό της Alpha Bank κατά 8,69%. Τέλος, την ίδια πτωτική πορεία

<sup>39</sup> Το 2013 το σύνολο των στεγαστικών δανείων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών ανήλθε στα 72,02 δισεκ. Ευρώ, ενώ το 2019 στα 54,94 δισεκ. Ευρώ.

<sup>40</sup> Το 2013 το σύνολο των καταναλωτικών δανείων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών ανήλθε στα 25,40 δισεκ. Ευρώ, ενώ το 2019 στα 13,48 δισεκ. Ευρώ.

ακολούθησαν και οι καταθέσεις που από το 2013 και μετά είχαν απώλειες της τάξεως του 23,74%<sup>41</sup>. Πιο συγκεκριμένα, τις μεγαλύτερες απώλειες εμφάνισε η Τράπεζα Πειραιώς (36,85%) και ακολούθησαν η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (25,67%) και η Τράπεζα Eurobank Ergasias (21,31%). Τις λιγότερες απώλειες είχε η Alpha Bank (5,14%).

Προχωρώντας περαιτέρω την ανάλυση μας και στην προσπάθεια μας να διακρίνουμε το μέγεθος του προβλήματος και τον δυσκολιών που δημιούργησε η πιστωτική κρίση του 2007 στις συστημικές τράπεζες, διαπιστώνουμε ότι όσον αφορά την βραχυχρόνια βιωσιμότητα τους και οι τέσσερις υπό εξέταση τράπεζες κατάφεραν καθ' όλη την διάρκεια της κρίσης να έχουν ικανοποιητικά αποτελέσματα και επιδώσεις. Εν μέσω της πιστωτικής κρίσης λοιπόν, και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες κατάφεραν να ανταπεξέλθουν στις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις τους. Τόσο τα αποτελέσματα του αριθμοδείκτη γενικής ρευστότητας όσο και αυτά του αριθμοδείκτη ειδικής ρευστότητας κυμαίνονται κοντά στην μονάδα<sup>42</sup> με τα αποτελέσματα του δεύτερου να είναι καλύτερα σε σύγκριση με τον πρώτο. Είναι χαρακτηριστικό ότι η χαμηλότερη τιμή που εμφανίζουν οι δύο δείκτες είναι 0,72. Η τιμή αυτή εμφανίζεται το 2012 από την Τράπεζα Πειραιώς, όσον αφορά τον αριθμοδείκτη γενικής ρευστότητας και το ίδιο έτος από τις τράπεζες Πειραιώς και Εθνική, όσον αφορά τον αριθμοδείκτη ειδικής ρευστότητας. Ο μόνος δείκτης βραχυχρόνιας βιωσιμότητας που αντανάκλα εμφανώς την επίδραση της πιστωτικής κρίσης, είναι αυτός του αμυντικού χρονικού διαστήματος. Ο συγκεκριμένος δείκτης από το 2010 (έτος εμφάνισης της πιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα) έως και το 2015 (έτος εφαρμογής του περιορισμού στην κίνηση κεφαλαίων) εμφανίζει έντονη πτώση και μειωμένα αποτελέσματα τα οποία επανέρχονται από το 2016 και μετά. Και οι τρεις δείκτες το 2019 εμφανίζουν σημάδια ανάκαμψης και σε ορισμένες περιπτώσεις εμφανίζονται βελτιωμένοι σε σύγκριση με το 2007.

Συνεχίζοντας με την ανάλυση μακροχρόνιας βιωσιμότητας των συστημικών τραπεζών, διαπιστώσαμε ότι όχι μόνο την επίδραση της πιστωτικής κρίσης αλλά και την αναγκαιότητα των ανακεφαλαιοποιήσεων που πραγματοποιήθηκαν από το 2012 και μετά. Παρατηρώντας τους αριθμοδείκτες ιδίων προς συνολικά κεφάλαια, ιδίων προς ξένα κεφάλαια και ιδίων κεφαλαίων προς πάγια γίνεται φανερό το πόσο κοντά βρέθηκαν οι τέσσερις συστημικές τράπεζες στην εμφάνιση ενός

---

<sup>41</sup> Το 2013 το σύνολο των καταθέσεων πελατών των τεσσάρων συστημικών τραπεζών ανήλθε στα 176,88 δισεκ. Ευρώ, ενώ το 2019 στα 134,89 δισεκ. Ευρώ.

<sup>42</sup> Οι τιμές και των δύο αριθμοδεικτών πρέπει να είναι κοντά στην μονάδα (αριθμοδείκτης ειδικής ρευστότητας) ή πιο λίγο πιο υψηλές (γενικά αποδεκτή τιμή για τον αριθμοδείκτη γενικής ρευστότητας από 1,3 έως 1,5, ανάλογα πάντα την επιχείρηση και τον κλάδο).

πιστωτικούς γεγονότος και πόσο υψηλός ήταν ο πιστωτικός κίνδυνος για την περίοδο από το 2010 έως το 2012, οπότε και πραγματοποιήθηκε η πρώτη ανακεφαλαιοποίηση τους. Από το 2010 και μετά και οι τρεις δείκτες εμφανίζουν απότομες πτωτικές τάσεις, αποτέλεσμα τις ευρύτερης οικονομικής κατάστασης που επικρατούσε στην Ελλάδα. Το μέγεθος του προβλήματος γίνεται φανερό όταν το 2011 η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και η Τράπεζα Πειραιώς καταγράφουν πλέον αρνητικές τιμές ενώ το 2012 και οι τέσσερις υπό εξέταση τράπεζες έχουν αρνητικά αποτελέσματα και στους τρεις προαναφερθέντες δείκτες. Την ίδια πορεία, αλλά χωρίς έντονες διακυμάνσεις και αρνητικές τιμές, εμφανίζει και ο αριθμοδείκτης κυκλοφορούντος ενεργητικού προς το σύνολο των υποχρεώσεων, ο οποίος καταγράφει υψηλά νούμερα καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο με χαμηλότερη τιμή αυτή του 81,68% που εμφάνισε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος το 2012. Παρά τα προβλήματα που εμφανίστηκαν και οι τέσσερις δείκτες, εν έτη 2019 εμφανίζουν σημάδια ανάκαμψης ακόμα και βελτίωσης σε σύγκριση με το 2007, ακριβώς όπως διαπιστώθηκε και με την ανάλυση βραχυχρόνιας βιωσιμότητας των συστημικών τραπεζών.

Εξετάζοντας τους αριθμοδείκτες αποδοτικότητας των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, διαπιστώνουμε ότι εκτός από τον αριθμοδείκτη μεικτού περιθωρίου ή μεικτού κέρδους, οι υπόλοιποι τέσσερις δείκτες δεν εμφανίζουν σημάδια ανάκαμψης μετά το πέρας της πιστωτικής κρίσης. Όπως και στην πλειοψηφία των προηγούμενων αριθμοδεικτών έτσι και στους εξεταζόμενους δείκτες είναι εμφανή τα σημάδια της πιστωτικής κρίσης και των ανακεφαλαιοποιήσεων που ακολούθησαν. Έτσι λοιπόν, οι αριθμοδείκτες καθαρού περιθωρίου κέρδους, αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων, αποδοτικότητας συνολικών απασχολούμενων κεφαλαίων και οικονομικής μόχλευσης εμφανίζουν, για το διάστημα 2010 – 2016, έντονες διακυμάνσεις με υψηλές αρνητικές ή θετικές τιμές απόρροια της οικονομικής αστάθειας και αβεβαιότητας της περιόδου. Όσον αφορά την λειτουργική αποτελεσματικότητα των εξεταζόμενων τραπεζών τα αποτελέσματα είναι μοιρασμένα. Οι αριθμοδείκτες ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων και λειτουργικών εξόδων προς πωλήσεις δεν εμφάνισαν σημάδια ανάκαμψης μετά την πάροδο της πιστωτικής κρίσης. Στον αντίποδα, οι δείκτες λειτουργικών εξόδων και καθαρών κερδών προς αμοιβές απασχολούμενων εμφάνισαν βελτίωση μετά το τέλος της πιστωτικής κρίσης, βελτίωση η οποία οφείλεται στην προσπάθεια που κατέβαλαν οι συστημικές τράπεζες για την μείωση των λειτουργικών τους εξόδων και του απασχολούμενου προσωπικού.

Η τελευταία ομάδα δεικτών που εξετάσαμε είναι οι επενδυτικοί αριθμοδείκτες όπου και στους οποίους διαπιστώνουμε ότι μετά το πέρας της πιστωτικής κρίσης δεν εμφανίζεται βελτίωση σε σύγκριση με το 2007. Και οι δύο δείκτες (κέρδη ανά μετοχή και τιμή προς κέρδη ανά μετοχή) παρόλο που το 2019 έχουν θετικό πρόσημο, εμφανίζουν μειωμένες τιμές σε σχέση με το 2007. Όσον αφορά

τους υπόλοιπους επενδυτικούς δείκτες, το γεγονός της μη απόδοσης μερίσματος από τις τράπεζες τους καθιστά μη μετρήσιμους.

Διαπιστώσαμε λοιπόν ότι η πιστωτική κρίση του 2007 οδήγησε τις τέσσερις συστημικές τράπεζες στο να καταγράψουν σημαντικές απώλειες στον τομέα της λιανικής τραπεζικής, απώλειες που μέχρι σήμερα δεν έχουν καταφέρει να καλύψουν. Παρόλο που κατάφεραν να βελτιώσουν την βιωσιμότητά τους και να αποφύγουν επιτυχώς την εμφάνιση ενός πιστωτικού γεγονότος, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες παραμένουν μέχρι σήμερα μη αποδοτικές και σε μεγάλο βαθμό δυσλειτουργικές. Η αδυναμία τους να διαχειριστούν αποτελεσματικά τα κεφάλαια τους, δυσκολεύει σε μεγάλο βαθμό την τέλεση της βασικής τους λειτουργίας που δεν είναι άλλη από την χορήγηση δανείων και την χρηματοδότηση της οικονομίας. Θα χρειαστεί λοιπόν, μέσω της καινοτομίας και της τεχνολογίας, να γίνουν πιο παραγωγικές και αποδοτικές και να βελτιώσουν τα χαρτοφυλάκια τους. Να εκμεταλλευτούν τα στρατηγικά τους πλεονεκτήματα προκειμένου να αυξήσουν την κερδοφορία τους και να γίνουν πιο ανταγωνίστηκες ούτως ώστε να επιβιώσουν στο σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον και να διατελέσουν τον σημαντικό τους ρόλο στο εγχώριο οικονομικό σύστημα.



## **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ**

**Alavudeen, R. & Dr. Rosa Sr.** (2015). *Growing Role of Bancassurance in Banking Sector*, Bonfring International Journal of Industrial Engineering and Management Science, Vol. 5, No. 2, Ιούνιος, σ. 10–16.

**Benoist, G.** (2002). *Bancassurance: The New Challenges*, The Geneva Papers on Risk and Insurance, Vol. 27, No. 3, Ιούλιος, σ. 295–303.

**Tschoegl, A.** (1987). *International retail banking as a strategy: an assessment*, Journal of International Business Studies, Φεβρουάριος, σ. 67-88.

**Αναγνωστάκης, Γ., Γαλιάτσος, Κ., Γκατζώνης, Ι., Κοκκιναρά, Ε., Κοκκινέλη, Δ., Σαβοπούλου, Μ., Αλεξάκης, Π. (Επιμ.)** (2009). *Εισαγωγή στις τραπεζικές σπουδές, Ενότητα Β: Προϊόντα και πελατεία*. Αθήνα, Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

**Αγγελόπουλος, Π., Ηρειώτης, Ν., Συριόπουλος, Κ.** (2008), *Χρηματοοικονομικά Εργαλεία Στήριξης των Ειδικών Μορφών Πίστης*. Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

**Αγγελόπουλος, Π.** (2019), *Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα*. Αθήνα, Unibooks.

**Alpha Bank** (2009). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2008*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2010). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2009*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2011). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2010*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2012). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2011*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2013). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2012*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2014). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2013*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2015). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2014*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2016). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2015*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2017). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2016*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2018). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2017*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2019). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2018*. Αθήνα.

**Alpha Bank** (2020). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2019*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2008). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2007*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2009). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2008*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2011). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2010*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2012). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2011*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2013). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2012*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2014). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2013*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2015). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2014*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2016). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2015*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2017). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2016*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2018). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2017*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2019). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2018*. Αθήνα.

**Τράπεζα EFG Eurobank Ergasias A.E.** (2020). *Οικονομικές καταστάσεις για την χρήση που έληξε την 31 Δεκεμβρίου 2019*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2008). *Ετήσια Έκθεση 2007*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2009). *Ετήσια Έκθεση 2008*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2010). *Ετήσια Έκθεση 2009*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2011). *Ετήσια Έκθεση 2010*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2012). *Ετήσια Έκθεση 2011*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2013). *Ετήσια Έκθεση 2012*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2014). *Ετήσια Έκθεση 2013*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2015). *Ετήσια Έκθεση 2014*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2016). *Ετήσια Έκθεση 2015*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2017). *Ετήσια Έκθεση 2016*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2018). *Ετήσια Έκθεση 2017*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2019). *Ετήσια Έκθεση 2018*. Αθήνα.

**Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος A.E.** (2020). *Ετήσια Έκθεση 2019*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς A.E.** (2008). *Ατομικές Οικονομικές Καταστάσεις 31 Δεκεμβρίου 2007*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς A.E.** (2009). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση της χρήσης από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2008*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς A.E.** (2010). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση της χρήσης από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2009*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς A.E.** (2011). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση της χρήσης από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2010*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.** (2012). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση της χρήσης από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2011*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.** (2013). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση της χρήσης από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2012*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.** (2014). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση της χρήσης από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2013*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.** (2015). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση της χρήσης από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2014*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.** (2016). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση της χρήσης από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2015*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.** (2017). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση της χρήσης από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2016*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.** (2018). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση της χρήσης από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2017*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.** (2019). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση 2018. Χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2018*. Αθήνα.

**Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.** (2020). *Ετήσια Οικονομική Έκθεση 2019. Χρήσεως από 1<sup>η</sup> Ιανουαρίου μέχρι 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2019*. Αθήνα.

#### **ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ**

<https://www.alpha.gr/el/omilos/alpha-bank/istoria/istoriki-diadromi>

<https://www.nbg.gr/el/the-group/the-bank/history>

<https://www.atticabank.gr/el/group/attica-bank/history-profile>

<https://www.eurobank.gr/el/omilos/poioi-eimaste/istoriki-diadromi>

<https://www.capital.gr/finance/historycloses/>

<https://www.taxheaven.gr/klimakes>

<https://www.eurobank.gr/el/omilos/poioi-eimaste/to-istoriko-arxeio-eurobank/arxeia/arxeio-trapezas-ergasias>